Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

SØLYST

ADAM OEHLENSCHLÆGER
DR.PHIL., PROFESSOR V. UNIVERSITETET

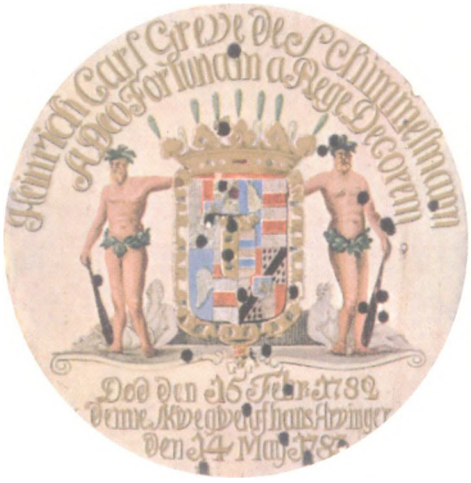

HEINRICH CARL GREVE
DE SCHIMMELMANN
GEHEIMERAAD STATSMINISTER

ANDERS SANDÖE ÖRSTED
DR. JUR., GENERALPROCURØR,
KONFERENTSRAAD

ERNST HEINRICH GREVE
SCHIMMELMANN
GEHEIMERAAD, KAMMERHERRE

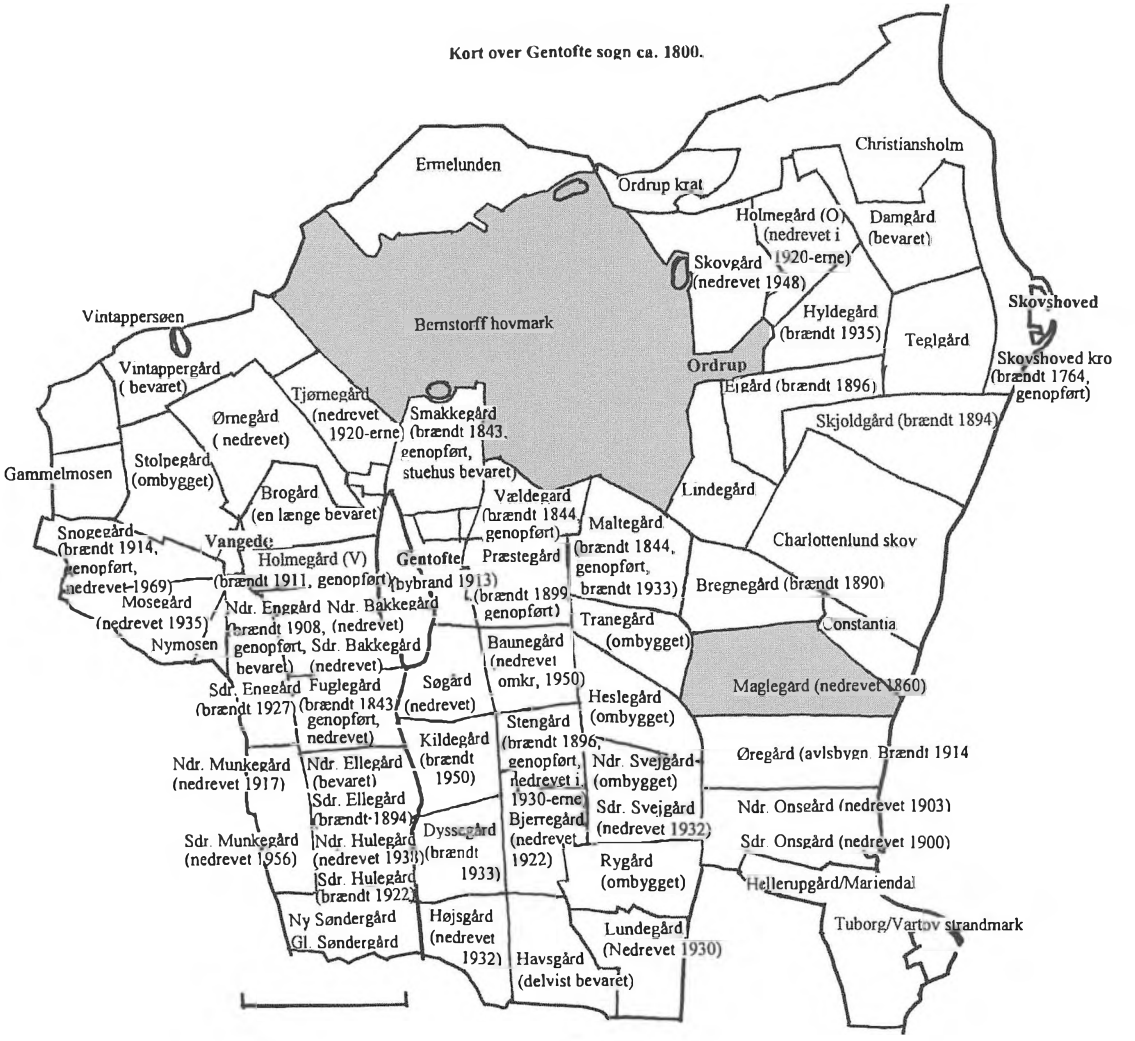

Som det kan ses af ovenstående kort blev Sølyst først rigtig kendt i forbindelse med Ernst Schimmelmanns minde om sin første hustru, Emilie, for hvem han lod opføre monumentet for Emiliekilden i december 1780.

Ved jernbanens oprettelse i 1864 ændredes hele infrastrukturen i området, og før den tid bestod Gentofte Kommune udelukkende af bondegårde med landsbyerne Vangede, Gentofte, Ordrup, og fiskerlejet Skovshoved, som leverandør af fisk til hovedstaden.

SØLYST

Oplag: 500 nummererede eksemplarer
Udgivet af: Flemming Karberg
Tryk: Kandrups Bogtrykkeri A/S

Genoptrykt i anledning af broder Flemming Karbergs
4. sølvgivning i Det Kongelige Kjøbenhavnske Skydeselskab og
Danske Broderskab.

Dette er nr.:

205

Bobé, Louis, dansk personalhistorisk Forfatter (1867-1951), Efterkommer af en over Tyskland indvandret fransk Hugenot-Familie. B. studerede tysk Sprog og Litteraturhistorie ved Universitetet. Som Personalhistoriker har han drevet omfattende Studier indenfor Tidsrummet 1750-1830 og har ved sine Arbejder over denne Periode gjort sig fortjent af dansk historisk Videnskab. I det store Samlerværk »Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekreds 1770-1814, I-VII« findes værdifulde Oplysninger til dansk og tysk Aandslivs Historie.

Sølyst. Efter Maleri af Hans Hansen fra ca. 1805.

SØLYST

AF

LOUIS BOBÉ

Det Kildespring, Ernst Schimmelmann i Aaret 1780 fremdrog af Jordens Skjul og sit Livs store Kærlighed til Minde opkaldte efter sin tidligt afdøde Hustru, er en af Sjællands gamle, hellige Kilder, som Folket tiltroede Lægedomskraft. Omkring den samledes Almuen i Middelalderen til det aarlige Kildemarked foran Kongsgaarden paa Hvidøre Kongshøj,[1]) medens Hofsinderne opslog deres Sommertelte paa Brinken. Man ved, at Kildeaaren til Tider og maaske længe har hastet lønligt som i Blinde gennem Jordens Skød ud i Sundet, indtil den atter ved et Tilfælde droges frem og fik fange Solblink igen. Blandt det lidet man kender til Kildens Skæbne, er det, at Kong Christian V Aaret før sin Død gentagne Gange drak af dens Væld.[2])

Kildens Løb gik langs Kongsgaarden, hvis forlængst hensmuldrede Mure, der afgav et Sommerskjul for Dyveke, har været Vidne til det maleriske Skuespil paa Bredden, da Christian II 1515 St. Laurentii Aften med kongelig Pragt modtog sin unge Dronning med hendes

1) E. Nystrøm hævder (Gentofte Sogn 189, 195, 210), at Kongsgaarden laa nærmere Christiansholm.
2) Becker, Orion II 40: „den Kilde, som ligger ved Dyrehaven ved Stranden".

fra Nederlandene hidsejlede, statelige Brudefølge, ligesom de en Snes Aar senere har set Grev Christoffer af Oldenborg gaa i Land med sine Krigsmænd for at hjemsøge Danmark med Baal og Brand.[1])

Kongsgaarden sank i Grus, og paa dens Tomter eller nær ved dem lod Frederik IV bygge Hvidøre Rytterdistrikts Skole, der med sit prægtige Udblik over Sundet stod her indtil 1871, da den maatte vige Pladsen for den prægtige, nu Kejserinde Dagmar tilhørende Villa, hvis Udvidelse snart efter medførte den gamle Bagergaard Vilhelmdals Nedrivning og Sløjfningen af Kongshøjen eller Skolebakken, som dens nu saa beskedne Navn lød.

Indtil da havde Hvidøre i det væsentlige bevaret sin oprindelige Karakter med Hulvejen til højre.

Et hundrede Skridt eller mere derfra laa i Begyndelsen af det 18. Aarhundrede et lille Bondehus, paa hvilket den i Vimmelskaftet boende Kræmmer Julius Frøichen i 1725 fik Fæstebrev. At han havde Sans for Naturen, ja endog for Sundets Skønhed, fremgaar af at han her byggede et Lyststed, kaldet „Seelust" eller rettere „Zeelust", siden han var fra Amsterdam, samt anlagde en smuk Have i hollandsk Stil. I 1753 gik Frøichen fallit, og Stedet købtes af hans Nabo, den rige Købmand Just Fabritius paa Christiansholm; han foretog en Ombygning af Huset, som fuldførtes i 1766 af hans Enke, der dog faa Aar efter skilte sig ved Sølyst.

Huset var den Gang som længe efter saavel i det indre som i det ydre prunkløst og af ret beskedent Rumfang, to gennemgaaende Værelser fra Gaard til Have, otte Gemakker med Panel, betrukne med Voksdug og Sirts, og ovenpaa fire Kamre.

Stedets Tillokkelse bestod først og fremmest i den herlige Udsigt fra Stuerne mod Sundet „over til Tychos Ø" og Skaanes Banker, fra Vinduerne ind over Land til Bernstorff Slot, Jægersborgs røde Tage tittende gennem Løvet, og det venlige Ordrup med Husene og Krattet; nærmest i Forgrunden Christiansholm med Tørvemosen, der som Grænsedal løb langs Dyrehaven.

Den smalle Strandstrimmel foran Huset var ikke skærmet mod Oversvømmelse, og Jordsmonnet usikkert paa Grund af den under Vejen langs den krumme Strand gennem Jorden ud i Øresund rindende Bæk. I Januar 1808 vældede Københavnere, der var kørt herud i Kane, i Bækken. Aaen gik dette Aar, som vel ofte før og senere, saa højt,

[1]) Danske Mag. 4 IV 247.

at den havde taget næsten hele Vejen fra Kilden til Bellevue, saa at en Vogn næppe kunde passere forbi.

Efter at Sølyst en Aarrække havde tilhørt Guvernør over de danske vestindiske Øer, Peter Clausen, solgtes Stedet i 1776 til Greve Ernst Schimmelmann, der havde boet til Leje herude i Sommeren samme Aar og var bleven betagen af Stedets Skønhed. Fra nu af i over et halvt Aarhundrede beboede han Sølyst hvert Aar fra Løvspringstid til sildig Høst og indskrev ved den Kreds, han her samlede, Stedets Navn i dansk Aandslivs Historie.

De to her gengivne Malerier af Hans Hansen, der maa være malet noget efter 1806, viser Sølyst paa Schimmelmanns Tid.

Ernst Heinrich Schimmelmann fødtes i Dresden 4. Decbr. 1747 som ældste Søn af den for sin eventyrlige Livsbane og sine storstilede Finans- og Handelsoperationer bekendte Skatmester Heinrich Carl Greve Schimmelmann, der først som Købmand, senere som Armé-leverandør under Syvaarskrigen havde erhvervet en stor Formue, saa at han efter sin Overgang fra preussisk til dansk Statstjeneste, i hvilken han efterhaanden ophøjedes til Gehejmeraad, Friherre og Lensgreve, kunde købe sig en hel Række store Ejendomme, Baroniet Lindenborg, Hammermøllen ved Kronborg med Hellebækgaard, Ahrensburg og Wandsbeck i Holsten samt værdifulde Plantager i Dansk Vestindien. Ernst Schimmelmann arvede ikke Faderens store exklusive Finanstalent, saalidt som hans sikre Blik, hans kolde, haarde Haand og aldrig svigtende Held, dog vel hans udprægede Arbejdsiver og Pligtfølelse; i alt væsentligt slægtede han Moderen paa i sin Modtagelighed, Følsomhed og Idealisme, fremfor alt dog i det store Hjertelag, der gjorde ham elsket og beundret som ingen anden af hans fremtrædende Samtidige herhjemme.

Efter at have studeret i Genf og Lausanne og berejst England og Sverig-Norge kom han i 1768 til København, hvor Faderen overdrog ham Styrelsen af Kronborg Geværfabrik. Kun af sønlig Pligt traadte han, der saa Verden med en Skønaands og Drømmers Øjne og skyede Livets Realiteter, ind i Statstjenesten, idet han som Deputeret for Finanserne fra 1776 og Finansminister efter Regeringsskiftet i 1784 umiddelbart fortsatte sin Faders Livsgerning i Danmark. Hele hans Liv blev en Dobbelttilværelse mellem Virkelighed og Drøm, stavnsbundet af Pligtens strenge Krav i et ualmindeligt langt arbejdsfyldt Dagværk, men altid higende efter Skønhedsværdier og aandelig

Fordybelse. Han bekendte sig til et vemodigt Livssyn, i Slægt med de store græske Tragikeres Lære om et dunkelt, uudgrundeligt Fatum. Livsironien, Smilet, Guddommens store Naadegave, hjalp ham gennem en Verden, der, efter hans Yndlingsord af Addison, „kun er til for en Cæsar".

Grevinde Emilie Schimmelmann, født Rantzau.

I en, dog kun kort Periode af hans Liv, var der idel Sol over hans grublende Sjæl — det var i de faa Aar, Samlivet med hans første Hustru varede.

Komtesse Emilie Rantzau var Datter af den sidste Rigsgreve af dette Navn til Godset Ahrensburg i Holsten, ikke langt fra Hamborg.

Under Syvaarskrigen havde Faderen staaet i Frederik den Stores Hær, men var derefter indtraadt i dansk Tjeneste, naaede at blive Generalløjtnant og var tilsidst Kommandant i Glückstadt. Datteren var opvokset i landlig Ensomhed paa Godset Roggendorf i Mecklenborg, hvor, som Komtesse Cathrine Stolborg udtrykker sig, „hendes skønne Sjæl udviklede sig til at bære Blomster og Frugt paa samme Tid."[1])

I Holsten, hvor Skatmester Schimmelmann nu sad som Herre paa hendes fædrene Slot, havde hun lært den ældste Søn i Huset at kende, og her holdt ogsaa den lysblonde, blaaøjede Grevedatter i 1775 Bryllup med ham. Et smukt og med umiskendelig Kærlighed og Finfølelse udført Pastelbillede af hende, antagelig et Arbejde af den meget søgte og skattede Portrætmalerinde Mad. de Remy i Neu Wied, for hvem hun under et kort Ophold dér i 1778 vides at have siddet, viser den Ynde, der var udbredt over den, paa hin Tid 26-aarige Kvinde.[2])

Som en Slags Tekst til Billedet hidsættes den Karakteristik, August Hennings, Grev Ernst Schimmelmanns Ungdomsven, har givet af Emilie Schimmelmann: „Uhildet var hendes Aand, skærmet selv mod kvindelig Forfængelighed, og midt i alskens Partiskheder, der overalt trænger sig ind og forbitrer selv den fortroligste Omgang, stedse sig selv lig. Uforanderlig Hjertensgodhed ledede hendes, af fremmede Indtryk upaavirkede Dømmekraft, bredte Munterhedens og taalsom Overbærenheds milde Ynde over hendes hele Færd og gjorde Fred med alle til hendes Hoveddyd. Dog var hun omhyggelig i Valget af sin nærmeste Omgang, og først naar man var bleven denne værdig, lærte man helt hendes Sjæls Højhed at kende. Smag for det skønne, uden æstetisk Lefleri, Følelse for Naturen og dens harmoniske Genbillede i Kunsten, uden forvrænget Føleri, strenge Begreber om kvindelig Dyd uden indbildsk Stolthed, selv end ikke mod dem, hendes Værd hævede hende højt over; sand Hjertets Religion, fri for den Selvgodhed, der dømmer utaalsomt, før den har prøvet med koldt Blod og før den menneskelig har tilgivet den vildfarende — dette er nogle Træk af hendes ædle Karakter, der ikke kan lignes med nogen anden, jeg har kendt."

En Dagbog, Emilie Schimmelmann har ført paa en Rejse til Pyrmont sammen med sin Mand, og hvor hun lærte Hertuginde Luise

---

1) Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekreds VIII Till. 19.
2) Emilie Schimmelmann, Journ. unser Reise von Copenhagen nach Schlangenbad im Jahr 1778 (egenh.), under 20.—22. Juli: Mde. Remy fing an mein Portrait zu mahlen, wozu sie ein grosses Talent hat.

af Weimar, Fru v. Stein og Goethes spodske Ven Merck at kende, vidner om hendes elskværdige Opfattelse og friske Modtagelighed for Mennesker og Fænomener.

Kort efter Brylluppet var hun kommet til København og tilbragte Sommeren paa Sølyst, hvor Dagene svandt som en lykkelig Drøm. Ved sin Vennesælhed og Livsglæde drog hun Gæster til Huset, særlig den talrige Familie fra Bernstorff Slot, deriblandt Statsministerens Svogre, Digterbrødrene Christian og Fritz Stolberg, hvilken sidste i sin én Gang berømte Ode til Hellebæk og andre Digte har lovsunget sin Veninde, under hvis Paavirkning han ogsaa skrev sine melodiske Sange til Øresund, de første Hymner til Havet i den nyere Litteratur samtidigt med Ewalds Kvad til Nordhavets Pris.

Hendes Sommer var som det Lands, i hvilket hun fæstede Rod, saa skær og fager, saa kort og flygtig. Kun syvogtyve Aar gammel blev hun Ofret for en hastigt fremadskridende Brystsyge, der endte hendes Dage i Februar 1780, efterladende sin Ægtefælle og sin Vennekreds i dyb Sorg og Savn.

Ideen til at sætte sin Hustru et synligt Minde ved deres skønne Sommerhjem fik Schimmelmann gennem en af den bekendte schweitziske Idylforfatter, Sal. Gessners den Gang meget yndede Raderinger, forestillende et Landskab med en rislende Kilde. Efter at have drøftet Sagen med Abildgaard, gav denne Tegningen til en Obelisk over Kilden ved Sølyst, hvis Væld man vilde lede gennem et i Støttens Fodstykke udhugget Øje. Monumentet og Kilden i Forening skulde for Eftertiden vidne om hende, der „med sin Sans for det almennyttige havde været udset til at yde Menneskeheden Velgerninger og Vederkvægelse."

I December 1780 tilskrev Schimmelmann Rentekammeret, at han agtede at beplante en offentlig Plads omkring et paatænkt Kildeanlæg i Forbindelse med et tilstødende Jordstykke af sin Have paa Sølyst, hvorfor han anmodede om at faa udleveret af de kgl. Skove og Plantager de hertil fornødne, tilstrækkelig høje og gamle Træer og Buskvækster, enten mod Betaling eller i Bytte for nogle engelske og nordamerikanske Planter og Frø. Gennem Overforstmesteren modtog han ialt 200 Stykker Aske- og 12 Lærketræer.

Ernst Schimmelmann virkeliggjorde den samfundsvenlige Tanke i Thaarups gamle kendte Sang, at plante „en sval og løvrig Lund til trætte Vandrers Hvile", ligesom det friske, klare Kildevæld skulde

tjene til Vederkvægelse for alle, der efter Ugens Slid fra kvalmfulde Mure var draget ad den lange, støvede og sandede Kystvej for at aande den friske Brise ved Stranden og siden at hvile sig under Dyrehavstræernes Kroner.

Støtten rejstes med de ædle, rene Lineamenter, foroven kronet af en Sørgeurne og forneden prydet med dekorative Trappeafsatser. I den kolde Sten lod Ernst Schimmelmann prente de ømme, varme Ord, der endnu kan gribe et Nutidsmenneske blandt de Tusinder, der standser ved Støtten for at stave sig gennem Linjerne uden at kende deres Historie eller Betydning:

EMILIAS KILDE
EMILIA
HER VANKEDE DU ENGANG
ACH FORLÆNGST EY MEER
HELLIGT ER DET STED DU YNDEDE
USKYLDIGHED HIMLENS USKYLDIGHED
OPFYLDE HIERTET VED DIT NAVN
OG HVO SOM HAR ELSKET
NÆVNE DET MED TAARER
†
1780

Forskønnelsen og Udvidelsen af Anlæget ligesom ogsaa den bekvemmere Adgang til samme beskæftigede Schimmelmann vedvarende i de nærmest følgende Aar. Paa Ordrup—Hvidøre Vejen, der førte forbi Indgangen til Sølyst ad en beskeden Havelaage, var der „en temmelig brat og farlig Nedkørsel, hvorfor han i Marts 1783 indkom til Rentekammeret med Forslag til paa egen Bekostning at omlægge Vejen „skraas over fra Sølyst i sydøstlig Retning ud til Helsingørs Landevej". Da det ny Vejstykke vilde komme til at gaa over Hvidøre Skoles Jorder, maatte den gamle Skole flyttes 100 Alen længer hen mod Ordrup, hvorfor han tilbød at lade opføre en ny Skole tæt ved Ordrup—Hvidøre Vejen, og som Erstatning for den Jord, der gik tabt ved Omlægningen, give den et Grundstykke, han agtede at tilkøbe sig fra den tilstødende Mark. Da Bonden, der ejede denne Jordlod, forlangte en ganske urimelig Pris derfor, maatte han foreløbig opgive Planen. I den Hensigt, at udvide den begyndte Plantage neden om

den ved Sølyst beliggende Kilde, anmodede Schimmelmann det følgende Foraar Rentekammeret om at faa overladt 500—1000 Stykker unge Træer af forskellig Slags. Af Klampenborg Frøskole fik han udleveret 200 Stk. Lærkeplanter, 250 hvide Granplanter og 100 Askeplanter af de største og 150 mindre. Det tredje Foraar (1785) udbad han sig og fik Tilladelse til at flytte den mellem Hvidøre og Bellevue over Afløbet fra Dyrehavsbakken anlagte Bro, og at lade Kildevandet lede ud i Stranden henved 100 Alen nærmere Hvidøre.[1])

Med selve Støtten foregik der i Aarene den Forandring, at det af Samtiden som „pedantisk" dadlede Stenøje blev fjernet.

Hvor meget Bevarelsen af Kildeanlægget med Støtten laa Schimmelmann paa Sinde, fremgaar af hans i 1783 oprettede, senere kasserede Testamente, hvori han indskærper, „at det skal vedligeholdes til evige Tider i dets daværende Tilstand og som en offentlig Plads, hvortil enhver har fri Adgang". For at sikre sig Overholdelsen af denne sin Vilje oprettede han et Legat paa 5500 Rdl. til Gentofte Kirke, af hvis Renter der først skulde opspares en Grundfond paa 1000 Rdl. til mulige Hovedreparationer, hvorefter der aarlig af Kapitalens Renter vilde være at udbetale 50 Rdl. til Sognepræsten i Gentofte for at føre Tilsyn med, „at intet ved selve Monumentet eller de omkringstaaende Træer forstyrredes, og Pladsen holdtes ren og ordentlig, hvilket atter skulde overvaages af en Skolelærer fra Omegnen, enten i Ordrup, Skovshoved eller Taarbæk, medens de overskydende Renter var tiltænkt de Fattige i disse tre Landsbyer.

Ernst Schimmelmanns Tanke med Anlægget ved Sølyst er her hjemme sikkert det tidligste og tillige smukkeste Udslag af en Rigmands Trang til at gøre alle meddelagtige i sin Naturglæde og Kærlighed til den Sommerbolig, han er saa lykkelig at eje. Senere har Villaejerne langs Strandvejen saa godt som uden Undtagelse sikret deres Forstrandsret delvis ved tunge høje Mure og frataget de vejfarende Udsynet over Sundet. Enestaaende var sikkert ogsaa den Tilladelse, han gav Folk til at færdes i Parken.

Samtiden modtog Schimmelmanns Gave til Folket med varm Erkendtlighed. Emilies Kilde fandt sin Sanger i Pram, hvis én Gang beundrede, nu forglemte Digtning, i det Schimmelmann overrakte Originalmanuskript er dateret 11. Maj 1782. Et kunstnerisk Udtryk

[1]) If. velvillig Meddelelse af Hr. Professor A. Oppermann turde en stor Ask ved Kilden se ud til at være en Rest af den oprindelige Plantning.

for samme Følelse er Juels yndefuldt komponerede Natur- og Folkelivsbillede, Sommerdag ved Emilias Kilde, malet i 1784.

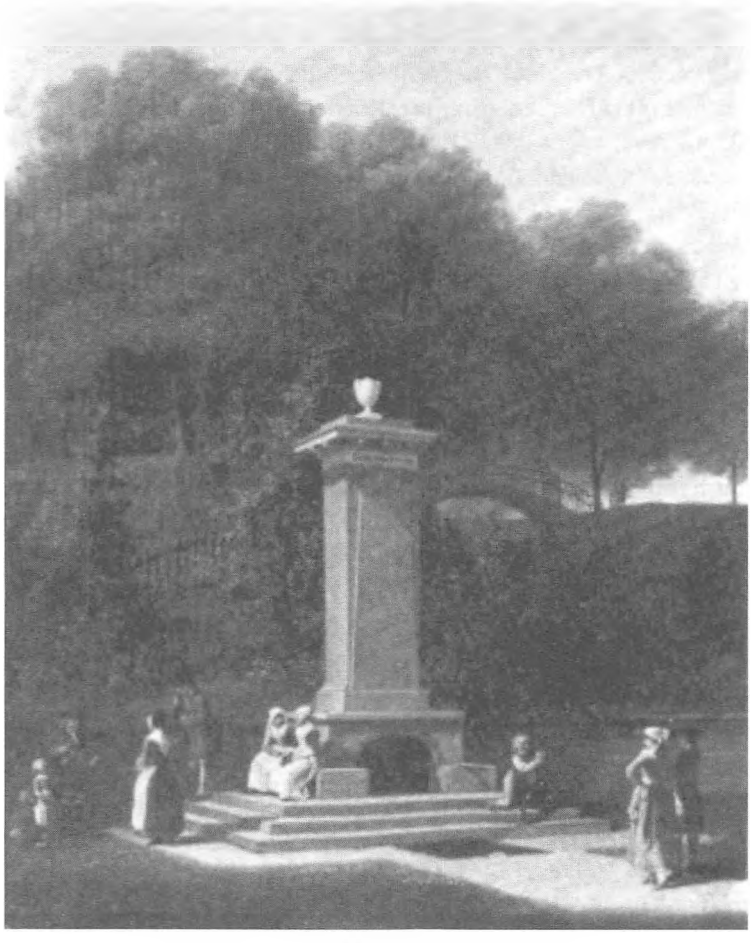

Emilies Kilde. Efter Maleri af J. Juel, 1784.

Paa Baggrund af det lyse Løvtag og den buede Højbro mellem Bakkerne i Sølysts Park hæver sig den stilfulde, omhyggeligt gengivne Støtte, i hvis Fod Kilden rinder ud. En omvandrende Spillekant trakterer sin Nyckelharpa og synger dertil, akkompagneret af

Barnet ved sin Side, for de tilfældige, taknemmelige Tilhørere, to Ungmøer, der har sladret paa Trappeafsatsen, og en rank Bondepige, alle i maleriske brogede Folkedragter. Lænet mod Ballustraden, støttet til sin Stok, en Gamling, der er faldet i Staver ved de Drømme om Ungdommens Viser og Valsetakter, som Musiken har fremkaldt i hans Erindring. En Dreng, der gerne vil tjene sig en Skilling, skynder sig med at bringe et Bæger med Kildevand til Elskerparret i Forgrunden, Folk af Standen, i fine Klæder, som er standset her, inden de, Arm i Arm, søger ind i Dyrehaven forbi Peter Lips idylliske Skovløberhus. Man tænker paa Ludvig og Marie i St. Hans Aftens Spil.[1])

Et Bevis paa den Popularitet, Anlæget ved Emilias Kilde hurtig vandt, er den, endnu samme Aar Juels Billede blev til, i Adresseavisen indrykkede Annonce, hvorved Kobberstikkeren F. L. Bradt indbyder til Subskription paa et Stik, „forestillende den for sin naturlige Skønhed allerede yndede og ved en Abildgaards Komposition meget sirede Emilias Kilde, stukket efter Juels Maleri."[2])

Ti Aar senere fremkom H. C. Grosch' store, omvendt af Maleriet udførte Stik, tilegnet Schimmelmann; det fik stor Udbredelse og findes endnu hyppigt paa Herregaarde og i gamle Hjem.

Af senere kunstneriske Gengivelser kan nævnes et 1849 udført Maleri af R. Møller, gengivet af Søren Henrik Petersen i Illustrationsværket Danske Egne (6 Hefte 31).

Sølyst og Emiliekilden nævnes oftere i Rejseliteraturen fra de nærmeste Aartier med Lovord om Stedets Skønhed og Ejerens Menneskevenlighed. I Kieler Professoren C. C. L. Hirschfelds store, rigt illustrerede, romantisk beskrivende Værk fra 1781 om Havekunstens Theori omtales det nye Haveanlæg paa Sølyst i engelsk Stil, der, udført med Smag, lover godt.[3]) Den saare kritiske Smagsdommer F. W. Ramdohr kritiserer i sin 1792 udkomne Bog det grædende Øje i Støtten: „en Allegori over Grevens Smerte over sin første Hustrus Død; Tanken er i flere Henseender ikke heldig".[4]) I en lille, samme Aar udgivet Pjece paa Fransk dadles Ramdohrs „kolde Ironi" som Utaknemmelighed.[5])

1) Originalmaleriet, signeret Juel pinx. 1784, blev ifølge en Paaskrift skænket af Kunstneren til Billedhuggeren Sergel, fra hvem det gik i Arv til hans Sønnedatter, Edle Amalia Sergel, i Ægteskab med den i nordamerikansk Tjeneste under Krigen med Sydstaterne til General avancerede svenske Friherre E. M. P. v. Vegesack, som solgte Billedet til Enkefru F. Levison, fra hvem det kom til Etatsraad E. Glückstadt, og fra hvis Bo det for nylig solgtes til Fabrikant Neye.
2) Adresse Avisen 1784, Nr. 111. Stikket kendes ikke.
3) C. L. Hirschfeld, Theorie der Gartenkunst Lpz. 1780, III. 223.
4) F. W. B. v. Ramdor, Studien auf einer Reise nach Dänemark, 250.
5) Lettre d'un voyageur allant au Nord, Coph. 1792.

„Jeg ved mere end ét Land", hedder det, „hvor denne herlige Kilde vilde være omgivet af et Jerngitter med spidse, truende Pigge, bag hvilke den ufølsomme og hovmodige Ejer vilde lade haant om Fodgængerens Tørst og Træthed."

Pædagogen Schellenberg nævner 1796 „dette ret romantiske Sted". Feldborg, der beskriver Stedet 1802, siger, at de fleste paa deres Vej til og fra København standser paa denne interessante Plet. Træerne, der nu næsten naar til Toppen af Bakken, kaster Skygge over Pladsen. Bænke indbyder til Hvile og Betragtning. En Bondepige er altid rede til at række de Vejfarende et Bæger Vand.[1])

At Ernst Schimmelmann et Par Aar efter sin første Hustrus Død indgik et nyt Ægteskab med en Kvinde af en hel anden aandelig Struktur, betyder ikke, at han dermed holdt Opgør med Savnet og Sorgen over den, hvis Minde som en Stedets Genius endnu præger Sølyst. Af hans egne filosofiske og digteriske Betragtninger, som han med sin Sjæls mærkelige Dobbelthed i sildige Nattetimer fæstede til Papiret, véd man, at Længslen efter hende aldrig forlod ham. Naar han ene med sig selv vandrede i Sølysts Have med dens rislende Aaløb, vævede de glidende Taageslør over Parkens Plæner hendes lyse, luftige Skygge, og hendes Stemme fødtes paany i Løvets Hvisken. Hun gæstede den gamle ensomme Mand i hans tungsindige Grublerier i Lindenborgs øde Taarnværelse, naar Suset af de vilde Svaners Efteraarstræk højt i Luften tonede for hans Øre som Æolsharpers Nynnen om svunden Fryd; i hans uklare Dødssyner sad hun ogsaa ved hans Leje i den sidste Nattevagt.

Charlotte Schubart var 24 Aar gammel, da hun i 1782 blev den ti Aar ældre Enkemands Hustru. Som Datter af en midt i en lovende Fremtid bortkaldt Officer af en indvandret tysk Slægt og en norskfødt Dame af den nyadlede Familie Løvenskiold fødtes hun under Moderens Besøg paa dennes fædrene Gaard Borgestad i Norge, men kom som ganske lille til Odense, hvor hun tilbragte sin Barndom sammen med sine tre ældre Søskende, af hvilke Sybille Schubart er kendt som Bondevennen Grev Johan Ludvig Reventlows Hustru paa Brahe Trolleborg, og Baron Herman Schubart er knyttet til Thorvaldsens og Zoëgas Livshistorie. Sit andet Hjem havde hun i Moderens Enkestand paa det gæstfri Løvenborg, Slægten Løvenskiolds monumentale

[1]) Feldborg: A tour in Zealand 1802, London 1805, 69.

Stamsæde, i hvis rige Bogsamling hendes kundskabssøgende Aand tidlig fandt Næring. Hendes Uddannelse var ledet af franske Guvernanter, og hun betjente sig i hele sit senere Liv væsentlig af dette Sprog, medens hun mærkeligt nok kun med Vanskelighed og ugerne skrev Dansk og Tysk. I unge Aar var Datidens store engelske Modeforfattere hendes Yndlingslæsning. Ved sit kønne Ansigt med de store talende Øjne, sin alsidige Dannelse og stille, fordringsløse Færd vandt hun Ernst Schimmelmanns Hjerte. Hun var eller blev maaske først ved hans Side en ukønslig Vestalindeskikkelse. Udrustet med en ualmindelig, kvindelig intensiv Begavelse og forbløffende Tilegnelsesevne, i lige Grad politisk og socialt, filosofisk og æstetisk interesseret, havde hun en moderne Reporters Evne til hurtigt at kunne gribe Hovedlinjerne i Tidens skiftende Problemer og Dagens brændende Spørgsmaal. Menneskene som Objekter for Iagttagelse gik hende frem for alt; protegerende af Naturen, bydende i Blikke og Miner, skønt uanselig af Skikkelse, drog hun Mennesker til sig for at gøre sin Overlegenhed gældende. Følte hun denne svigte, sank Alterilden, hun havde tændt for dem, hurtigt i Aske. Længst vil hun mindes ved hvad hun har udrettet i sin Trang til at gøre Erobringer for Danmark i Aandens Rige, hvilket hun selv betegner som sin Passion. Som Baggesen, den Digter blandt flere, hvis Navn er nøje knyttet til hendes, og som hun mere end nogen anden har fremhjulpen, men ogsaa til hans Skade forkælet, var hun en Magnet, der drog for atter støde tilbage.

Charlotte Schimmelmann vil ejheller nogensinde blive helt glemt i Danmarks intimere Historie som den, der i Forening med sin Ægtefælle skabte og selv i Nedgangstider opretholdt Landets første litterære og politiske Salon under aandsfornemme og fribaarne Former; som den, der overlegent styrede et Hjem, gæstfrit uden Mage, hvor alt af Betydning i Videnskabens, Kunstens og Litteraturens Verden mødtes, hvor alle Tidens brændende Spørgsmaal drøftedes, og mangen ung og lovende Begavelse fik sin Indvielse. Berømtheder fra Verdens fjerneste Egne har i deres Rejse- og Levnedsminder spredt dette Hjems Ry over Landene. Charlotte Schimmelmann var en nordisk Leonore d'Este, som Goethe har skildret hende i Torquato Tasso.

Vintersamværet i de Schimmelmannske Saloner i Bredgade kommer ikke i Betragtning her, hvor der tilstræbes at give et Billede af Livet paa Sølyst i de mere end tredive Somre, Ernst og Charlotte

Schimmelmann tilbragte herude, og de til Stedet knyttede Minder om de mange navnkundige Mænd og Kvinder, der er traadt over dets Tærskel og har haft deres Gang, deres Hjem herude. Fuld Gyldighed har Oehlenschlägers Ord i hans Digt om Schimmelmann:

Og hvad er der vel at tale
Meget om slig Sommersvale?
Gives der ei tusend Steder,
Hvor man til en Stormand træder,
som ret venlig i sit Eden
Deler Overflødigheden,
Festens Glæder, Livets Fylde
Med de Skarer, som ham hylde?
Stille, Dadler, stille, stille!
Længe vist vi lede ville
Før igen, til Ædles Gammen,
Slige Stjerner funkle sammen.
Statsminister, Digter, Tænker,
Fri for alle Fordomslænker,
Sund, dog øm for andres Smerte,
Munter, med et Englehjerte,
Følsom som en Mø i Vaaren,
Øjet skarpt, men mild af Taaren,
Tankefuld, i Visdom kyndig,
Lille, bleg, og dog saa yndig; —
Saadan ind til os han traadte,
Og et Vennesmil forraadte
Al den Godhed, Hjertet gemte,
Som til Glæde Flokken stemte. —

I Kærligheden til Stedet og dets Natur, som de prægede med deres Liv og Aand, mødtes Ernst og Charlotte Schimmelmann saa fuldkomment som næppe i noget andet af alt, hvad Livet i rigt Maal gav dem til Fælleseje. For ham, der, bundet af Pligten aldrig senere fik fremmede Lande at se, var Sølyst hans Digterfantasis fredfyldte Lund, hans Sjælehvil efter Statsraadsmøder, Hoffester, Finanspolitik og Kommissionsmøder; inde i Palæet med dets Parketsale og Kertebelysning, Vinteren igennem henvist til Udveksling af tomme Høflighedsfraser og knappe, utilfredsstillende Replikskifter. Herude kunde han følge sin Hjertenslyst, at vandre ene i de lyse Nætters Tid eller i Maanelys ad Parkens Gange selv anden i fortrolig, dyb Samtale om abstrakte Emner med aandsbeslægtede Naturer. Her kunde han afryste det maaske ogsaa fra hans borgerlige Fødsel stammende,

hægede og ufrie, der som Regel prægede hans ydre Fremtræden. Kærligheden til dette naturskønne Sted, som han stedse har omfattet med hele sin Sjæls Varme og Trofasthed, kommer ofte til Orde i hans Breve, saaledes i et Stemningsbillede fra Sølyst, en Junidag i 1793. „Paa denne rørende skønne Foraarsmorgen har jeg hilset Solen, da den næppe nok havde hævet sig over Vandene. Hvilket Sprog har

Sølyst. Efter Tegning af Tom Petersen.

Ord for en saadan aarle Morgenstunds himmelske Fred, der har meddelt sig hvert Sus i Løvet, hver Duggens Draabe; en Stund, da man tilbeder gennem Følelsen, og Sjælens Stilhed, der kommer den i Naturen lig, er den reneste Hyldest, man formaar at yde den. Lidenskabernes Rus og den Livsdrøm, der tungt hviler paa os, synes os da kun et Aandepust, der ikke kan formørke Uendelighedens Synskreds, som omgiver os.“[1])

I et Brev til Schillers Hustru har Charlotte Schimmelmann skildret sit Sommerhjem saaledes: „Vor Bolig ved Sundet er yndig. De skønneste Bøgeskove omgive paa Landsiden vore blomstrende Enge, medens Havet lige over for den svenske Kyst omkranser os paa den

1) Rev. Pap. VII 24.

anden Side. I stille Aftener ankrer tæt ved os Sejlere fra alle Verdensegne, ja selv Fregatter og Krigsskibe. Med et eneste Blik fra vor Høj vidt ud over Sundet ser man ofte Hundreder af Skibsmaster og hvide Sejl. Indesluttet af Fiskerlandsbyer kan vi ligeledes iagttage de smaa, flinke Fiskerbaade, der ro omkring i Bugten paa Fangst. Havets Billede fornyes hver Time i stadig Skiften. Vor Have strækker sig ad en Skrænt helt ned til Vandet. Tæt ved Strandbredden springer ved Foden af en Høj en Kilde med det klareste Væld og forskønner den alfare Vej. Her finder Vandreren Skygge og Vederkvægelse, og ofte lander Skippere her for at fylde deres Vandtønder. En yndig Bæk forfrisker Parken, og dens Rislen blander sig med Havets legende Bølger, idet den, bugtende sig gennem Enge, flyder ud i Øresund."

Hvor tvangfrit og fornøjeligt Selskabeligheden kunde udfolde sig i Schimmelmanns Hus, fremgaar tilfulde af en Beretning fra Greviden om en lille Fest hos dem i Aaret 1790. Først dansedes der til Tonerne af en slet Violin, derpaa improviserede Baggesen over et ham opgivet Thema, medens hele Selskabet, deriblandt Hertugen af Augustenborg, sad i Kreds omkring ham paa Gulvet. Senere dansede man Menuet med tilbundne Øjne. Schimmelmann lod lave Punsch, Selskabet kom i Disput og snakkede hinanden i Munden, saa at han foreslog, at kun seks ad Gangen maatte tale, for at dog den syvende kunde høre til. Tilsidst spillede Baronesse Schubart Guitar og sang dertil med sin smukke, skolede Stemme. Det var over Midnat, da man skiltes.[1])

Hvad dette hendes andet, egentlige Hjem betød saavel for dets Beboere som for dem, der færdedes her, var hun sig fuldt bevidst. „Vort beskedne, lille Hus paa Sølyst behager os," siger hun andetsteds; „ingen rig Købmand herhjemme vilde nøjes med en saadan Bolig, men dog har den sit store Værd, fordi Kedsomheden ikke kendes her; vore Husguder har deres egen Tillokkelse".

Hertil kommer, at hun, der af de fleste kun var kendt som den til Tider ret „spanske" Verdensdame og Ministerfrue, i sin stærkt udprægede Trang til Godgørenhed paa skjult og tyst Vis herude mere end i Byen havde Tid og Lejlighed til at opsøge Livets Stedbørn og, selv barnløs, blev en Moder for Egnens fattige eller forældreløse smaa. I selve Sognet og dets Omgivelser var hun æret som et jordisk

[1]) Rev. Pap. VII 124.

Forsyn. „Jeg holder saa meget af Børnene her paa Egnen," skriver hun, „at det næsten er, som tilhørte de mig. Jeg kender deres Forældre, hver og en, som jeg tit har trøstet, naar de beklagede sig over den daarlige Skole." Forgæves havde hun „sat Himmel og Jord i Bevægelse" for at faa den uduelige Lærer fjernet, der mere end en Gang havde svaret Præsten og hende, at ene Døden skulde faa ham til at sige Skolen Farvel. Da han omsider døde i 1803, skrev hun om ham: „Han var en flittig Agerdyrker, og vi savner næsten hans Figur i Landskabet, naar han med Riven i Haand gik forbi vore Vinduer. Ved Hanegal var han oppe paa sin Bakke, som han dyrkede lige saa slet som den moralske Jordbund i Skolen."[1]) Med Præsten Høegh i Gentofte, Guldbergs Broder, hvem hun betegner som en virksom, redelig Mand, arbejdede hun ivrigt for at ophjælpe det forsømte Skolevæsen i Gentofte Sogn.

Da Pladsen paa Sølyst var meget indskrænket, anvendte Schimmelmanns Nabostedet, det yndige, mellem Ege og Bøge skjulte *Christiansholm,* hvilket han i Aaret 1783 havde erhvervet af den rige Planter Mac Evoy, som en Slags Dependance, særlig beregnet paa Gæster, der blev i længere Tid. Christiansholms Historie som Landsted gaar tilbage til Frederik III.s Tid, da den kongelige Historiograf Vitus Bering i 1667 af Kongen fik Skøde paa Krughaven ved Hvidøre, „saaledes som den fra gammel Tid af havde været med en liden Hug mod Nord, som var nødvendig til Engens Dæmning."[2]) Her opførte han en ny Lystgaard, der fik Navn efter Kong Christian V. Den nuværende, i det ydre og indre fra sin oprindelige Skikkelse saa godt som uforandret bevarede Hovedbygning er opført kort efter 1746 af Sølysts Ejer Just Fabritius, fra hvis Enke det kom til førnævnte Mac Evoy. Christiansholms Jorder, der i nyeste Tid er bleven udparcelleret til Villakvarter, var, da Schimmelmann købte Stedet, beregnet til 123 Tdr. Land Ager og 4 Tdr. Land Skovgrund, Tørvemosen beregnet til Agerland. I 1783 ansættes Christiansholm med Inventar til 12.841 Rdlr., medens Sølyst, hvis Tilliggende udgjorde 138.000 □ Al., var bogført til 10.000 Rdlr.

Mange Navne, der tilhører Sølysts Gæstebog, er ogsaa knyttet til Christiansholm. I Aarene 1784, 1786—1787 og 1790—1792 havde Statsminister C. D. Reventlow med Familie sin Sommerbolig her.[3])

---

1) Rev. Pap. IV 220. Skolen havde 1820 ca. 120 Børn (Th. Gliemann, Kjøbenhavns Amt 262).
2) Kronens Skøder II, 267.
3) C. B. Reventlow: En dansk Statsmands Hjem, I 114, 169.

I Sommeren 1783 beboedes det af den herværende engelske Gesandt Sir *Hugh Elliot,* der betegner Christiansholm som en Fredens Havn for skibbrudne.[1])

Senere overlod Schimmelmann det i Sommeren 1788 som et haardt tiltrængt Rekreationssted til Komponisten *J. A. P. Schulz,* der i et Brev smukt har fortalt om sit Ophold herude. „I nogle Maaneder har jeg med min Hustru og hele Husstand ført det lykkeligste Liv paa Landet. Vi bebor et stort, rummeligt Hus, der trindtom er hegnet af Popler og Linde. Her er vi saadan rigtig alene og kan gøre os tilgode. Byen og alt hvad den rummer, ligger fem Fjerdingvej fra os og tager sig paa Afstand smukt ud, men jo nærmere man kommer den — jeg gaar én Gang om Ugen til Fods derind — desto triviellere synes den, og er man endelig i Staden, hvor Solen kun skinner over Stene og atter Stene, skynder jeg mig alt hvad jeg kan, afsted ud til Christiansholm, hvor der er Sø og Eng, og min kære Lotte venter mig under den høje Lind eller kommer mig imøde gennem den grønne Rugmark."[2])

I Somrene 1794—95 og senere tjente Christiansholm til Bolig for Arkivaren i tyske Kancelli *Peter Grønland,* Komponist i den Schulz-Kunzenske Art, „højst mærkelig ikke i Tale, men i Handlinger og Bevæggrunde", en Mand, Charlotte Schimmelmann satte stor Pris paa. Han fungerede den Gang som en Slags Sekretær for Schimmelmann og var denne til stor Nytte. Under Tag med ham boede den 25-aarige *Conrad Friederich von Schmidt-Phiseldeck* fra Brunsvig, der som Huslærer for Constantin Bruns Børn var kommet til København og nu holdt theologisk-filosofiske Forelæsninger ved Universitetet, men paa Schimmelmanns Opmuntring gik over til at studere Kameralvidenskaber og siden naaede til de højeste Embeder i Danmarks Handels- og Finansstyre. Han var ivrig Forkynder af Kants System og bidrog meget til at skaffe Filosofens Lære Indgang i det Schimmelmannske Hus.[3])

I 1797 boede den Schimmelmann nærstaaende Greve *C. D. Rantzau* fra Ascheberg, Deputeret i Tysk Kancelli, og hans yndefulde Hustru *Charlotte v. Diede* paa Christiansholm,[4]) og 1810 tilbragte

1) Countess of Minto, Sir Hugh Elliot, 1868.
2) Rev. Pap. V 251.
3) Ib. IV 152, 162.
4) J. G. Rist, Lebenserinnerungen I 111 f.

Oehlenschläger og Christiane Heger deres Hvedebrødsdage herude.

Et Forsøg paa at vække en virkelig Interesse for Nutidslæsere for de uendelig mange, hjemme og ude, én Gang navnkundige Mænd og Kvinder, der i Schimmelmanns Tid har gæstet Sølyst, kan ikke ventes at faa et tilfredsstillende Udfald. Et Tog af Skygger — les ombres chéries, som en svunden Tids Pietetsfølelse har kaldt dem — drager forbi — indhyllet af Glemsels graalige Væv, eller som Sejlere i Taage og Mulm.

I de Aar, Sølyst til nære Naboer havde *A. P. Bernstorff* (1776—80 og 1784—97), var Sommerlivet herude i høj Grad præget af ham og hans talrige opvoksende Børneskare. Mellem Bernstorff og Schimmelmann bestod et Venskabs- og Tillidsforhold, som kun Døden løste. „Det var", siger Charlotte Schimmelmann, „en Samstemning i Ideer, Principer og Følelser. Bernstorff lyttede til Vennen, skattede ham, forstod ham og fulgte ham trods sin Aands Overlegenhed; til Gengæld kunde Ernst meddele ham en anden Art af Overlegenhed, som han ogsaa tog imod. De Traade, der spandtes mellem Bernstorff Slot og Sølyst, har Bernstorffs Svoger, Digteren F. L. Stolberg, udredet i sin beskrivende Digtning „Der Traum" fra 1784, der af Goethe overfor Fru von Stein betegnes som „et himmelsk Familiestykke". Skildringen af Gentoftes drømmende Stilhed i den dugvaade Maaneskinsaften rummer saa mange fintmærkende Iagttagelser, at den billigvis ikke burde savnes i en Omtale af Egnen og Stedet.[1])

Sin Hengivenhed for A. P. Bernstorff overførte Schimmelmann naturligt paa hans ældste Søn, Grev *Christian Günther Bernstorff,* Arvetageren af Faderens Stilling som Leder af Danmarks udenrigske Politik, hans Traditioner og Familiens Stamsæde; dog følte han sig snart skuffet ved den yngres Mangel paa Aabenhed og Meddelsomhed som ogsaa af dennes Uvilje mod at tage Parti. Under Voteringerne i Statsraadet umiddelbart efter Slaget paa Rheden kom Schimmelmann, der af Frygt for et muligt Bombardement af Hovedstaden, med sine Meningsfæller var stemt for Eftergivenhed, i stærk Opposition til Christian Bernstorff, og ved denne Lejlighed var det, at Charlotte Schimmelmann ved at hidføre en Forsoning og Forstaaelse mellem begge kom til at spille en storpolitisk Rolle. Englændernes Voldsfærd mod Danmark i 1807 affødte hos Bernstorff et varigt, bittert Nag mod den britiske Nation, hvis Konsekvenser i alt Fald

[1]) Rev. Pap. IV 200; III 370 f.

efter Charlotte Schimmelmanns Mening, som hendes Mand sikkert delte, var farlig for Danmark. Hun misbilligede tillige, opfyldt af Had til Napoleon, stærkt Kongens franskvenlige Politik. I en heftig Scene med Chr. Bernstorff havde hun forgæves søgt at overbevise ham om, at han som dansk Udenrigsminister ikke burde omsætte sin personlige Animositet i en for England udæskende Holdning. Trods alt anerkendte hun hans Retsindighed, Pligttroskab og ridderlige Karakter. Da han i 1810 traadte tilbage for som Udenrigsminister at tiltræde Gesandtskabsposten i Wien, efterlod han et stærkt Savn paa Sølyst. Betagende har hun skildret den Dag, da Rejsevognen holdt derude for at føre ham og hans Familie bort, det vemodige Øjeblik, da Dørene lukkedes for stedse paa det mindefyldte Bernstorff Slot. Hun fortæller ogsaa om det sidste Besøg, Slægtens Ældste, A. P. Bernstorffs Enke, Augusta Stolberg, aflagde i det gamle Hjem. „Hendes Besøg greb alle dybt, efter saa mange Aar, saa mange sørgelige Tildragelser, saa mange Minder." Hun udtalte, at hendes Hjerte havde lidt ved atter at nærme sig Omegnen af Bernstorff Slot, men at det trøstede hende at erfare, med hvormegen Kærlighed hendes afdøde Mand nævntes.[1])

Ogsaa den tredje i det af Digteren lovsungne „ædle Grevekløverblad i Byrd og Færd saa lige", Statsminister *Christian Reventlow,* hørte i de Aar, han beboede Christiansholm og Charlottenlund, til Sølysts jævnlige Sommergæster. Skønt de to Statsmænd gennem en lang pligttro og uselvisk Virksomhed indenfor beslægtede Forvaltningsgrene og i Arbejdet for de samme humane Ideer, Bonde- og Skolereformerne, altid virkede i Forening, var de saavel i den ydre som ogsaa i den aandelige Fremtoning de størst mulige Modsætninger. Reventlow, „den gule Kæmpe", som han kaldtes i Familielivet, hærdebred, og bondetungt skridende, doktrinær i sine Principer, mikrologisk af Naturen, kongetro til det yderste, stærk i sin urokkelige gammeltestamentlige Gudsfrygt, og i alle Livsforhold Optimist af Overbevisning. Schimmelmann, spædlemmet og svaj, kaustisk i det fysiske som i det psykiske, tynget af Jorden, men aldrig tyngende den, yderliggaaende liberal i religiøs som i politisk Retning, følsom Ironiker og æstetiserende Grubler. Ved Statens finansielle Sammenbrud i 1813 vendte Reventlow tilbage til de fædrene Marker og Skove,

[1]) Rev. Pap. V 68 ff.; VIII 306, 418; IX 363 f.

medens Schimmelmann ikke vilde give Slip paa sin Ministerportefeuille og Livet i den store Verden.

Langt mere aandsbeslægtet med Schimmelmann end Christian Reventlow var dennes Broder, Bonde- og Børnevennen *Ludvig Reventlow* til Brahetrolleborg, den danske Almueskoles Fader, med sin entusiastiske Gavnelyst, det overfrodigt skydende Idévæld og den varme Menneskelighed. Hans Hustru, Charlotte Schimmelmanns kloge, højt kultiverede og livsdygtige Søster Sybille Reventlow, omfattede Ernst Schimmelmann med en Hengivenhed og Beundring, der stod Maal med Søsterens, ingenlunde dog kritikløs som dennes. Efter at have forladt Statstjenesten i 1788 for helt at ofre sig for Gennemførelsen af talrige reformatoriske Planer paa sin Besiddelse, kom Ludvig Reventlow med sin Hustru stadigt sjældnere til Hovedstaden, men hørte, naar det skete, til Husets kæreste Gæster, senest i 1799, ikke længe før hans tidlige Død. Større Veksler paa Schimmelmanns Gæstfrihed trak unægteligt hans anden Svoger, Baron *Herman Schubart,* en Tid lang Gesandt i Haag, senere Danmarks Kommerceintendant i Levanten, en spirituel og oplivende Selskabsmand, godmodig og fornøjelig, Typen paa le page éternel, uforbederlig letsindig, i sin idelige Pengetrang tærende paa Svogeren, der, overbærende med hans Svagheder, satte Pris paa hans overlegne Verdenserfaring og sunde Dømmekraft.

Endnu mere original i sin Fremtoning end Herman Schubart var Ernst Schimmelmanns ældste og mest hengivne Veninde, Komtesse *Katharine Stolberg* (Kätchen), den mest udprægede og begavede af sine Søskende, blandt hvilke allerede er nævnt Fritz Stolberg og Grevinde Augusta Bernstorff. Som en kvindelig Ahasverus flakkede hun rastløs om i Verden, umættelig i sin Kundskabstrang og selv litterær produktiv, en kort Tid havnet i den katolske Kirkes Skød for atter at vende tilbage til Protestantismen og sluttelig at give sig Mystiken i Vold, „foragtende Fred som Lunkenhed, og Taalsomhed som strafværdig Svaghed", ekscentrisk i sine Luner og Klædedragt, afholdt og samtidig besværlig ved sine Særheder og snurrige Paahit, som Oehlenschläger har skildret hende i sine Livserindringer. To Gange, baade efter Schimmelmanns første og anden Hustrus Død, havde Rygtet travlt om en varig Forening mellem de to i Sind og Væsen saa bundforskellige Individualiteter.

Schimmelmanns Søskende, Brødrene *Fritz,* der sad paa Ahrens-

burg, og *Christian,* der havde Wandsbeck, Søstrene *Caroline,* gift med Grev Baudissin paa Knoop, og *Julie,* i Ægteskab med Grev Fritz Reventlow til Emkendorff, var med deres Livsinteresser saa stærkt bundne til deres Hjemstavn mellem Eideren og Elben, at de kun sjældent og med mange Aars Mellemrum kom i Besøg paa Sølyst.

Schimmelmanns andet Ægteskab var ligesom hans første barnløst, men børnekære, som de begge var, optog de i deres Hjem i Aarene 1795—96 to Smaapiger, som de opdrog som deres egne. Den ene var Grev Ernsts tidlig faderløse Broderdatter *Josephine Schimmelmann* fra Ahrensburg, den anden *Louise Wesselhøft,* et fattigt Haandværkerbarn fra Glückstadt. „Louison", som hun kaldtes, blev Hjemmets Solstraale, af Charlotte Schimmelmann træffende sammenlignet med Mignon, et opvakt, tidligt udviklet, musikalsk begavet Barn. Grundig forkælet af Plejeforældrene stillede hun sin Plejesøster „Phingen" i Skygge ved sin Mutterwitz, sin Fripostighed og sit virtuosmæssige Harpespil, hvormed hun forlystede Husets mange Gæster. Prinsesse Charlotte dyrkede hende ligefrem; hun havde Frisprog hos alle høje Herskaber og blev ved en sær Naadesakt af Kronprins Frederik som Frøken von Schimmelmann ophøjet i Adelsstanden og adopteret af sine Plejeforældre. I 1812 ægtede hun paa Sølyst Baron Schubarts Ven og Sekretær *Olinto dal Borgo di Primo* fra Pisa, hvem Schimmelmann skaffede Ansættelse i Diplomatiet, og som i mange Aar i Egenskab af dansk Ministerpræsident i Lissabon levede fjernt fra Hustruen, der efter Charlotte Schimmelmanns Død førte Huset for Grev Ernst. Josephine ægtede i 1808 sin Plejemoders Søstersøn Grev Ditlev Reventlow til Brahetrolleborg.

Som Husets nærmeste umiddelbart efter Slægt og intimere Venner gjaldt Schimmelmanns Privatsekretærer, i Valget af hvilke han viste sin anerkendte Evne til at opspore og udvikle fremspirende Begavelser, der samtidig ogsaa udmærkede sig fra Karakterens Side. Med en enkelt Undtagelse optoges de som Medlemmer af Familien og var indviet og hyppigt raadgivende i dens vigtige og intimeste Anliggender. Flere af dem regnedes endog som Sønner af Huset.

En Række Mænd med store og gode Navne har gennem et halvt Aarhundrede været knyttet til Schimmelmanns Person og Livsgerning, og alle som én har de givet ham det smukkeste Vidnesbyrd om de rige Evner, den altopofrende Kærlighed til Danmark og den elskelige

Karakter i daglig Omgang, som udmærkede denne sjældne Mand. Gennem deres efterladte Optegnelser lærer man bedst Livet i hans Hjem at kende gennem Tiderne, hvorfor de her omtales i Rækkefølge.

Samtidig med Overtagelsen af de store Ejendomme, der tilfaldt Schimmelmann ved Faderens Død — Grevskabet Lindenborg, Fideikomisset i Hellebæk, Sukkerraffinaderiet paa Christianshavn og Plantagerne i Vestindien — antog han som Privatsekretær *Ernst Philip Kirstein,* en fjern Slægtning, idet dennes Morbroder efter hinanden var gift med to Søstre Schimmelmann, Grevens kødelige Kusiner. Kirstein tilhørte en gammel, anset pommersk Embedsfamilie og havde studeret et Par Aar i Halle, før han, kun 22 Aar gammel, tiltraadte en Stilling, der lagde Beslag paa hele hans betydelige Energi og Arbejdskraft. Pligtopfyldende, arbejdsivrig og retsindig vandt han som ingen af sine Efterfølgere det schimmelmannske Ægtepars Tillid og Hengivenhed i de 16 Aar, han stod i Grevens personlige Tjeneste og forblev i samme lige til dennes Død, nøje knyttet til ham, med Bolig i Palæet i Bredgade, og var tillige som Administrator af Familiefideikomisset og i alle private Anliggender en meget betroet og benyttet Tillidsmand og Raadgiver. Kirstein har ogsaa væsentlig Del i den Ære, Schimmelmann har indlagt sig ved Gennemførelsen af Negerhandelens Afskaffelse paa de dansk-vestindiske Øer. I Statstjenesten naaede han til i 1816 at blive Deputeret i Generaltoldkammeret og Kommercekollegiet og fik Titel af Konferensraad. I Ægteskab med en Datter af Hofpræst, senere Prokansler ved Universitetet i Kiel, J. A. Cramer, førte den patriarkalske, joviale Vater Kirstein, særlig paa sit Landsted „Nøjsomhed" ved Østerbrogade, et selskabeligt Hus, der var Midtpunktet for de tysktalende Embedsmandsfamilier her i Byen. Kirsteins Navn er paa det nøjeste knyttet til Sølyst, som han elskede og hyggede og værnede om. Efter Statsbankerotten, der ogsaa medførte Indskrænkninger i Schimmelmanns store Husholdning, skrev Kirstein om Greven: „Lykkeligt, at have en Herre, der er Godheden selv, der gerne selv sulter, for at se sine Undergivne lykkelige, og gerne tilgiver Fejl hos andre, som han maaske ikke vilde tilgive sig selv."

Kirsteins Efterfølger som Privatsekretær hos Schimmelmann blev 1796 den 20aarige *Barthold Georg Niebuhr,* Søn af den berømte Arabiensrejsende Carsten Niebuhr, født i København og Student fra

Kiel.[1]) Grevinde Schimmelmann omfattede fra første Færd af den nye Husfælle med den største Interesse og har givet værdifulde Bidrag til hans Karakteristik. „Et Menneske, der havde læst for meget og sét for lidt, uden Sans for Naturens Skønheder, altid fordybet i Arbejde og ikke til at faa ud af sit Værelse, karrig med sin Tid, uselskabelig og kold, ja menneskefjendsk, i alle Maader en Original, ungdommelig skarp i sin Replik trods sine store, fromme Øjne, kun virkelig tiltalende paa Tomandshaand" — det er Egenskaber, hun tillægger ham. Med Interessen voksede ogsaa hendes Sympati for ham, og da hans Tjenesteaar var omme, ytrede hun endog, at hun havde vundet ham kær som en Broder.

Naar hun ogsaa betegner ham som beskeden af Væsen, stemmer det ikke med Udtalelser om ham af Statsminister Reventlow, der fandt Niebuhr utaalelig indbildsk og selvglad, „galende op som en Hane" i det Schimmelmannske Hus. Efter at have beklædt Embedet som Kommitteret i Økonomi- og Kommercekollegiet gik Niebuhr 1806 i preussisk Tjeneste, var en Aarrække Gesandt ved Pavehoffet i Rom og skrev her sit berømte Værk „Römische Geschichte". Han bevarede dog Forbindelsen med det Schimmelmannske Hus, som han altid følte sig i Taknemmelighedsgæld til. Fra det Aar, han boede i Palæet og paa Sølyst, stammer følgende varme Lovord om Schimmelmann: „Hans Sjæls Renhed og Frejdighed, hans virkelig store Aand, hans Fordomsfrihed og Konsekvens, hvor skulde jeg ikke prise mig lykkelig ved at se alt dette hos ham som i et Forbillede. Han overlader sig ganske til sit Hjerte, tænker og taler med en Værdighed og Skønhed, der befæster Freden og Roligheden i hans Sjæl. Jeg elsker ham af mit hele Hjerte; dets bedste Ønske er at kunne tjene ham, og aldrig vilde jeg forlade ham, naar han helt kunde skilles fra den store Verdens Tant. Digtere har kaldt ham den ædleste Mand og har ikke sagt for meget om ham, thi han er ogsaa den mildeste, blideste og beskedneste."

Niebuhr afløstes af den 28aarige Liflænder *Garlieb Hellwig Merkel,* der allerede havde vakt Opsigt i sit Hjemland ved et Skrift „Die Letten", hvori han med Varme og Uforfærdethed havde skildret de liflandske Bønders Undertrykkelse. Han havde studeret i Leipzig og Jena og opholdt sig i Weimar, hvor han fandt en Velynder i Herder,

[1]) Rev. Pap. I 161, 286; II 124; VI 348; VII 4, 283, 434; IX 111.

som anbefalede ham til Schimmelmann. Sit første Møde med denne skildrer Merkel saaledes: „Ved min Ankomst til Grevens forholdsvis jævne Landsted Sølyst blev jeg ført ind i et Værelse, hvor en Mand af ufordelagtigt Ydre ensomt vandrede omkring et Billard. Hans Ansigt var fuldkomment udtryksløst, hans Mine trist, alvorlig; hans rødlige Haar stod næsten stridt til Vejrs, og tillige skelede han lidt. Holdningen i hans magre Krop af Middelstørrelse var næsten skødesløs, og hans Klædning tarvelig. Han talte sagte og langsomt og stoppede op i Talen, som om han ledte efter Ord; ved nærmere Iagttagelse syntes det mig, som om denne Standsning mere skyldtes Tankerigdom, end Mangel paa Ord. Jeg tror, at Distraktion og Hensyn hemmede hans Tale. Ikke sjældent lod han en Sætning ufuldendt." Andetsteds omtaler han Schimmelmann som „den ædle Mand i sin stille Storhed, der var ligesaa lidt kendt udenfor Danmark, som han i selve Landet hyppigt var miskendt."[1])

Merkel meddeler forskellige Træk om Schimmelmanns store Frisindethed, hans Forstaaelse af Ungdommen og hans elskværdige Ironi, men som Helhed maa Forfatterens Erindringer fra Danmark paa Grund af Misforstaaelse og Fejlhuskninger optages med stor Forsigtighed.

Merkel blev kun faa Maaneder i Schimmelmanns Hus. Han var indtaget mod Grevinden; Kløften mellem begge uddybedes stadig, tilsidst havde han Indtryk af, at hun ligefrem hadede ham. Da han desuden ikke kunde opnaa Føling med danske Forfattere og Videnskabsmænd, hvilket efter hans Mening skyldtes deres nationale Uvilje mod alt, hvad der var tysk, opsagde han sin Tjeneste efter faa Maaneders Forløb og forlod Landet til stor Glæde for Grevinden. Schimmelmann behandlede ham hele Tiden med stor Velvilje og viste sig ved hans Aflønning efter Sædvane højsindet.

Merkel efterfulgtes umiddelbart af *Johan Georg Rist,* en 22aarig Præstesøn fra Omegnen af Hamborg, der ligesom sin Forgænger havde studeret i Jena, derefter ogsaa i Kiel, velkendt i Danmarks Historie ved sin senere diplomatiske Virksomhed, særlig som Chargé d'affaires i London 1806—07.

Rist har i sine Livserindringer, en af de værdifuldeste Selvskildringer, hin Tid kan opvise, givet et smukt Billede af Schimmelmanns Sommerhjem og Livet herude: „Sølyst er ved sin Beliggenhed et

[1]) B. G. Niebuhr, Lebensnachrichten I 71 ff, 84—94.

sandt Paradis," skriver han; „det behersker Indløbet til Sundet, der herfra over til Landskrona, i hvis Vinduer Aftensolen spejler sig, kun er omtrent 4 Mile bredt. Smukke Plantninger pryder den store Park, og høje Punkter er benyttet for at lade den fremspringende Strandbred, Taarbækspynten og Københavns Red træde virkningsfuldt frem. Fra Haven fører en skyggefuld Spaseregang langs en Eng ind i den prægtige Dyrehave. Jeg tilbragte det første Foraar herude som i en sand Fortryllelse og vidste mangen Gang ikke hvorhen af idel poesifyldt Velvære. Da var jeg virkelig mangen Gang til Mode som Jean Pauls Helte, der lukker Øjnene af lutter Fryd. Jeg laa ofte den halve Morgen i Skoven under en Træstamme og fordybede mig i dens nære Brødres Skønhed og kunde finde paa et flygtigt Vers, som jeg saa nedskrev i min Dagbog. I det lille Hus, jeg havde for mig selv, laa jeg tit med min Pibe i Munden i Vinduet, om Kvælden, naar Vind og Vover hvilede, medens Aftensolen spillede mellem Ahorn og Linde ovenover mig, opfyldt af Længsel efter det ubekendte."[1])

Ingen af de mange fintmærkende Menneskeskildringer, Rist har givet i sin Levnedsbog, kan i overbevisende Varme og Dybde maale sig med det skønne Eftermæle, han har sat Ernst Schimmelmann: „Aldrig har jeg saavist kendt et ædlere, renere Sind, aldrig en barnligere Sjæl, aldrig en ædlere Aand, der som han formaaede at svinge sig op til den højeste digteriske Flugt. Ejheller har jeg kendt et mere bevægeligt aandeligt Liv end hans, hvis Tanker fra den dybeste tragiske og religiøse Grublen kunde svinge over til hin aldeles tilfældige Ironi, som kun de frieste Aander evner og er modtagelig for. Han, der egentlig aldrig var træt og kun sjældent sov, mærkede ikke, hvorledes Nattens Tynge og dens skridende Timer fik min Stemme og mine Øjne til at svigte. Hans bedste Timer kom først, naar han efter fuldbragt Dagværk følte Trang til at meddele sig, medens han, vandrende op og ned i Stuen, udtalte sig om alle Livets højeste Interesser — og ogsaa lod mig komme til Orde —, om hver stor Idé, der kunde føre til Menneskenes Vel og faa Indflydelse paa Staternes Skæbne. I saadanne Timer har jeg elsket og æret ham, som kunde det have været min egen Fader, hvis klare Blik og sikre Gang i Livet dog fattedes ham."

Foruden Steffens indførte Rist i det Schimmelmannske Hus sin

---

[1]) J. G. Rist, Lebenserinnerungen I, 101 ff.

Ven Württembergeren *Christoph Heinrich Pfaff*, Professor i Medicin ved Universitetet i Kiel. Han boede i 1797 hele 6 Uger paa Sølyst og har i sine Livserindringer omtalt det Schimmelmannske Ægtepar med stor Sympati. „Ud af hans Øjne," skriver han, „lyste en sjelden Genialitet. Under stor Beskedenhed skjulte han det ædleste Hjerte med Sans for alt Skønt og Stort og alt for Menneskeheden velgørende, højnet af en mangesidig Aand." Charlotte Schimmelmann priser han for hendes jevne, for al Standsfølelse frie Væsen og den højst forstandige Indsats, hun forstod at gøre selv i den aandrigeste Samtale.

Ved Rists Afrejse til St. Petersborg som Legationssekretær kort efter Slaget paa Rheden skriver Grevinden, at han var fortvivlet ved at skulle forlade deres Hus, og at hendes Mand altid vilde holde af ham og maaske altid savne ham. En anden Minister havde maaske sendt ham bort straks den første Dag som en farlig Jakobiner, men begge havde lært Rist at kende som en ypperlig Borger. I deres Hus havde han udfoldet sig og bl. a. lært Dansk og Fransk.

En Særstilling blandt Schimmelmanns Privatsekretærer blev Rists Afløser, Grev *Herman Wedel Jarlsberg,* den senere Statholder over Norge, til Del, idet han umiddelbart efter at have bestaaet juridisk Eksamen, tyve Aar gammel, i Maj 1801 optoges som Søn af Huset, hvilket skete efter Ønske af hans Moder, Grevinde Charlottes Veninde, der, forladt af sin halvt afsindige Mand, levede syg og ulykkelig paa en Gaard ved Helsingør, hvor hun Aaret efter døde. De to Aar, Wedel Jarlsberg tilbragte i det Schimmelmannske Hus, blev af største Betydning saavel for Udviklingen af hans endnu bløde og bøjelige Sind, som for Uddannelsen af hans Aand.

Grevinde Schimmelmann bemærker, at hun vel skal vogte sig for at kalde ham Sekretær, hvad han i Virkeligheden var i et Tidsrum af neppe to Aar, da han fik Ansættelse ved Finanskassedirektionen. Da han af Schimmelmann tillige fik overdraget Tilsynet med de Fabriksanlæg, Greven havde planlagt ved Gudumlund, bevaredes den personlige Forbindelse indtil Wedel Jarlsberg i 1813 nedlagde sine Embeder. Selv efter Norges Adskillelse, da Wedel i danske ledende Kredse ansaas for en troløs Forræder, havde han i Schimmelmann en varm Forsvarer.[1])

Wedel Jarlsbergs Efterfølger som Sekretær blev *Georg Philip Schmidt,* efter sin Fødeby kaldet Schmidt von Lübeck. Han havde

[1]) Y. Nielsen, J. C. H. Wedel Jarlsberg, Chra. 1901, I 48 ff. Rev. Pap. VIII 252.

studeret Retsvidenskab i Göttingen og Jena, derpaa fra 1795 et Par Aar Medicin i København og tog i en Alder af 30 Aar Doktorgraden i Kiel, hvorefter han fik Stillingen som Lærer med Seminariet paa Trolleborg og kom til at staa Grev Ludvig Reventlow nær i dennes sidste Sygdom og Død. Varmt anbefalet af hans Enke kom Schmidt i 1803 i Huset hos Schimmelmann. Efter tre Aars Forløb overtog han Embedet som Direktør ved det kgl. Fiskeri- og Handelsinstitut i Altona, blev 1813 1. Administrator for Rigsbanken i Kiel og 1819 Direktør for Banken i Altona. Han døde 1849 og blev jordet nær ved Klopstocks Grav. Ved Siden af sin Embedsvirksomhed, som han røgtede med anerkendt Dygtighed, dyrkede han Historien og udgav et Bind „Historische Studien" (1829). Blandt hans Digte, der udkom 1821—47 i tre Oplag, er adskillige endnu stadigt yndede, saaledes hans af Schubert komponerede Aftensang „Ich komme vom Gebirge her" med dens verdenskendte Slutningsstrofe: „Da wo Du nicht bist, ist das Glück," endvidere „Von allen Ländern in der Welt" og Zitherbubens Morgenlied („Fröhlich und wohlgemuth").

Faa har forstaaet Schimmelmann som Schmidt, der til Gengæld var overordentlig skattet af ham. I et haandskrevet Kvartbind har Schmidt samlet mange Efterretninger om den schimmelmannske Familie. Af hans Udtalelser om Statsministeren skal kun hidsættes en enkelt: „Hans Karaktér var i høj Grad ædel; ingen kan være født mere menneskevenlig og velvillig, end han var det. Tusende Gange bedraget, troede han aldrig paa Bedraget. Den virkelige Verden var ham egentlig fremmed, og han kunde ikke tiltro nogen Slethed eller Lavhed i Tankemaade. Han var Uegennyttigheden selv og tænkte overhovedet ikke paa sine Privatinteresser." I Mindeordene om ham berømmer Schmidt Schimmelmanns lyse, fordomsfrie Aand, hans store videnskabelige Dannelse, hans ægte Humanitet saavel i Grundsætninger som i sin Adfærd overfor andre, hans sjeldne Fordringsløshed og Selvfornægtelse, hans ubetingede Tilsidesættelse af egne Interesser, naar det gjaldt Statens Tarv, hans Redebonhed til at gaa ind paa Tidsalderens Ideer og hans fuldkomne Hengivenhed for Danmark. Særlig fremhæves Schimmelmanns Fortjeneste af Negerhandelens Ophævelse, hvor hans Standhaftighed i Kampen for Humanitetens Sag og rastløse Bestræbelser hidførte den endelige Sejr. „Saaledes

[1]) Rev. Pap. V 303 ff, VII 203, VIII 251, 411, 13, IX 133, 313.

bor hinsides Verdenshavet mange Tusinder, der ene skylder *ham,* at de tør aande friere end før."

Den sidste af Schimmelmanns Privatsekretærer, der, betegnende nok, boede under Tag i Grevens Palæ sammen med den første, var Holsteneren *Friedrich Christian Dankwart,* der tiltraadte Stillingen i 1806, som han med stor Dygtighed og Troskab varetog i 17 Aar, hvilke i Betragtning af det ham tillagte udmærkede Vidnesbyrd ved hans Afgang regnedes som tilbragt i Statstjenesten. For Dankwart som for andre unge i Schimmelmanns Omgivelse blev det daglige Samvær og Samarbejde med ham en ypperlig Forskole til Virksomheden i Centraladministrationen. Efter at have beklædt et beskedent Embede i Slesvig fik han 1826 Ansættelse i det udenrigske Departement under Schimmelmann, og hørte i dennes sidste Leveaar til hans daglige Omgang. 1842 naaede han at blive Departementsdirektør og var i Kraft af sin store diplomatiske Rutine og Dygtighed til sin Afgang i 1848 den egentlige Leder af Statens udenrigske Politik. Erkendtligheden for, hvad han skyldte Schimmelmann, giver han Udtryk i følgende dybt følte Ord: „Hvor megen Overbærenhed, hvor grænseløs en Godhed har De ikke bevist mig, hvor ofte har Deres store Hjerte og Deres Handlemaade rørt min Sjæl, hvor ofte har jeg ikke ønsket at kunne handle ligesaa ud af egen indre Drift. Jeg har altid forstaaet Dem i Deres Bevæggrunde og Indre. Derfor hænger min Sjæl ved Dem med al den Kraft, den formaar. Derfor er min Kærlighed til Dem uforgængelig og vil vise sig trofast og stadig, naar det, der ikke kan vare ved, maa svinde hen uden Spor og uden Følger.[1])

Øverst blandt de unge, der sammen med Schimmelmann øste af Kundskabens og Digtningens Kildespring i det sidste, det følgerigeste Aarti af det attende Aarhundrede, staar de to mest udprægede Repræsentanter for dets Aandsstrømninger, *Jens Baggesen* og Hertug *Frederik Christian* af *Augustenborg,* som, begge omkring de femogtyve Aar, førtes sammen af Charlotte Schimmelmann paa den første Rejse, den unge, sygeligt nervøse Digter i Aaret 1787 i sine nysvundne Velynderes Følge foretog gennem Slesvig Holsten. Mødet med hende blev det betydningsfuldeste i hans Sangerliv. Som Violen i Goethes Digt blev han af hendes Hænder fra Skyggen plantet ud i en solrig Have til Trivsel og Blomstring. Gennem ti Aar indtager hans Navn

1) Norsk hist. Tidsskr. 4. Hefte (1871), 429.

næst efter hendes egnes den ofte mest fremskudte Plads i de Literatur- og Menneskebetragtninger, hun har efterladt i sine Breve saavel til Søsteren som til Grevinde Louise Stolberg og Hertugen. Utrættelig var hun i sin Iver for at sprede hans Digterry og at føje selv hans mindste Ønsker. Under hendes Auspicier udfoldede sig det mærkelige Venskab mellem Fyrsten og Digteren, hvis omfangsrige Brevskifte viser Konstellationen *Timoleon* — den fra Plutark bekendte Statsmand, der i Syrakus nedrev Tyrannens Borge og indførte en baade af aristokratiske og demokratiske Elementer bestaaende Folkerepræsentation — og *Immanuel,* det Navn, Digteren selv tillagde sig efter Tidens store, af ham beundrede Filosof.[1])

I disse Breve stævner en nordisk Infant Arm i Arm med sin Aandsfælle Posa deres Aarhundrede, deres Samtidige ude og hjemme i Skranken. Dette Venskab satte i hvert Fald én skøn Frugt, den Hjælp, der, takket være Baggesens glødende Entusiasme og Fortale, af Hertugen og Schimmelmann raktes Schiller „Digtningens ny Messias", da Savn og Sygdom havde hjemsøgt ham — en Bistand, der, ydet i rette Øjeblik og under en Form, der var Givere og Modtager lige værdig, uomstridt havde Schillers tilbagevendende Skaberkraft til Følge.

Sølyst har tit huset Baggesen i de Aar, hans Digterstjerne lyste over Huset. Charlotte Schimmelmann modtog med aabne Arme hans Hustru, da *Sophie von Haller* første Gang i Efteraaret 1790 satte Foden paa dansk Jord.[2]) De nygifte tilbragte her i Selskab med Fritz Stolberg Aaret efter skønne Sommerdage, maaske de lykkeligste i deres Liv, i hvilken Tid ogsaa den noksom bekendte „Dødsfest" for Schiller falder, og vendte tilbage hertil ud paa Efteraaret. Det følgende Aar beretter Baggesen om de hyppige Besøg, Schimmelmann har aflagt hos dem i Byen, men bemærker samtidig, at jo mere han studerer Grevinden, desto uberegneligere synes hun ham at blive; hun er altid den samme, d. v. s. hun er aldrig ens. Aaret efter tillægger Hertugen hende i sine Breve det mindre smigrende Tilnavn „Kamæleonet". I 1796 hentede Grevinden Baggesen med hele hans Familie ud til Sølyst fra Regensen, hvor hun fandt deres Husstand i en sørgelig Uorden. Fra nu af spores en stigende Køling i Forholdet

[1]) Timoleon und Immanuel. Briefwechsel zw. Baggesen u. Herzog Friederich Christian udg. af Hans Schulz.
[2]) Timoleon u. Immanuel 24, 68, 83. Rev. Pap. I 50, 96; VIII 162.

mellem Digteren og det Schimmelmannske Hus. Hans Uro og evige Udvé, hans vrisne Misnøje, trods alt hvad der gjordes for ham — og det var unægteligt meget —, hans Fordringsfuldhed og fremfor alt hans Mangel paa Sanddruhed, som selv Schimmelmann nu begynder at klage over, fjernede ham mere og mere fra dem og Hertugen.[1]) Saalænge Sophie Baggesen levede, følte Grevinden sig af Hengivenhed for hende bunden til at opretholde Forbindelsen med dem. Baggesens Frieri til Benedicte von Qualen umiddelbart efter Hustruens Død, ja inden denne endnu havde lukket sine Øjne, Indgaaelsen af hans andet Ægteskab, uden at han først havde meddelt sig derom til sine Velyndere, maatte afbryde det fortrolige Forhold. Hjemvendt fra Paris 1798 fandt hans seneste Digtninger ikke Naade for Grevinden, der mente, at hans Geni havde tabt i Friskhed. Ved en Diner paa Sølyst i Okt. 1806 sammen med Hertugen, hvor han med straalende Lune foredrog sin Skærslippervise, fik han alle til at le gennem Taarer og vandt en Stund atter Hjerterne for sig.[2]) Efter Københavns Bombardement 1807 fandt han med Resterne af sit Bohave Optagelse i det schimmelmannske Palæ. I 1810 sammenligner Grevinden Oehlenschläger med Shakespeare, Baggesen med Sheridan, som denne fuld af Talenter, men et mauvais sujet; to Aar senere finder hun hans Holdning i Sangerstriden ynkelig og spotter over hans dybe Buk.[3]) I et Brev fra Nov. 1812 fra Julie Reventlow, som gør dennes Hjerte stor Ære, taler hun hans Sag hos Broderen og Svigerinden og beder dem om at hjælpe ham, da han sulter i Kiel. „Gør Dig selv den Glæde, kære Charlotte," hedder det, „naar han kommer til Dig, at forunde ham en højsindet Tilgivelse for den Uret han har begaaet mod Eder — det er Eder værdigt. Han er ulykkelig, og Ulykken forbedrer mange Fejl; han er et Menneske med saa overordentligt et Talent, at det er tilladt, at dømme ham paa anden Maade end almindelige Mennesker."

— — Thi mangt et Held forspildte jeg i mit Sangerliv,
Selv mangen Pligt bortdrømte mig Harpens Tidsfordriv,

bekender Baggesen selv vemodigt i sit kendte, gribende Digt. Naar han forspildte Ernst Schimmelmanns Venskab, var det saavist selvforskyldt.

---

1) Rev. Pap. IV 172, 183.
2) ib., IV 246.
3) ib., V 76, 96.

Om Frederik Christian af Augustenborgs nære Tilknytning til det Schimmelmannske Hus vidner deres endnu bevarede, til Tider meget fortrolige Brevskifte, der strækker sig gennem hele deres Bekendtskabs Tid lige til Hertugens Død. Schimmelmanns Hjem var det første, der aabnede sig for det i Stillingen til Kronprinsens Hof ret isolerede unge Fyrstepar. I de tidligste Aar af deres Bekendtskab mødtes de to Par i Begejstringen for Revolutionen i Frankrig, i deres Iver for Oplysningens Fremme, i deres fælles Interesse for Baggesens og Schillers Livsskæbner, men først og sidst i deres liberale og humane Livssyn. Charlotte Schimmelmann, der, som nævnt, af Hertugen opfattedes som lunefuld og omskiftelig, kritiserede ham til Tider ret skarpt. Hun kalder ham en frysende Aand, taler om den lille Højhed med den svage Stemme, klager over hans med Aarene voksende Kulde og Stivhed, hans tørre og pedantiske Tone. Han var efter hendes iøvrigt træffende Karakteristik en ensom Mand, der kun kendte lidet eller intet til Lykken og henførte alt til sig. I Voteringerne i Stastraadet efter Slaget paa Rheden havde Hertugen og Schimmelmann diametralt modsatte Synspunkter, men i 1806, da Kronprinsregenten efter det tyske Riges Opløsning indlemmede Holsten i det danske Monarki og paatænkte at erklære den augustenborgske Linjes Arvekrav for ugyldige, fandt han i Hævdelsen af sine Rettigheder Støtte baade hos Schimmelmann og Reventlow. Charlotte Schimmelmann beundrede i høj Grad Hertugens Broder, Tronfølgeren i Sverig, Prins Christian August, og i Sorgen over dennes Død fandt Frederik Christian Trøst i hendes varme Deltagelse. Aaret før Hertugen selv afgik ved Døden, skrev Schimmelmann til ham i Anledning af Statsbankerotten: „Den ædle Iver for det gode, der udmærker Dem som Prins, vilde gøre Dem fortjent til billig Anerkendelse, selv om De kun var en almindelig Borger." [1])

Charlotte Schimmelmann var, som allerede antydet, ifølge sin medfødte Uafhængighedstrang og frisindede Tendens blandt de første af vort Aristokratis Damer, der i Revolutionens saakaldte „skønne Dage" begejstret saa Frihedssolen tænde sit røde Skær over Frankrig. Til sine fortrolige, den tidligere nævnte *Peter Grønland,* bekendt som „Erkedemokrat", og Professoren i Fransk ved Universitetet, „den stolte Republikaner" *Etienne Fumars,*[2]) ytrede hun højlydt sin Glæde

1) Rev. Pap. IV 209; VII, 111.
2) Rev. Pap. IV 144.

over Bastillens Demolering. I Tillid til „at Konge og Ministre i Danmark havde en ren Samvittighed" talte hun respektstridigt om Fyrsternes svigtende Evner i al Almindelighed. Allevegne var der nok af dem; de burde et eller andet Sted fjernt i Verden danne en Koloni, et virkeligt Port aux Princes, og Gustav III skulde rettelig være Overhovedet for en saadan Sammenslutning. At Hertugen af Augustenborg og Prinsesse Louise Augusta brast i Graad af Glæde ved at erfare Menneskerettighedernes Erklæring, noterer hun med Tilfredsstillelse. Ved Efterretningen om de første blodige Scener i Paris skifter dog hendes Anskuelser. „Det er ikke Fornuften, men Lidenskaben, der leder Franskmændene", skriver hun i Marts 1792. Anklagen mod Ludvig XVI opfyldte hende med dyb Medlidenhed overfor den uskyldige og ulykkelige, der havde maattet „tømme det skæbnesvangre Bæger, hans Forfædre havde fyldt". I Hamborg og Altona gjaldt hun endnu i 1793 for at være „rasende demokratisk", og hendes Hus som et Arnested for Revolutionen, hvilke Sigtelser hun indigneret afviste med den Begrundelse, at hun afskyede Demagogerne, ligesom hun foragtede „Despotismens vederstyggelige Haandlangere". Blandt de hjemlige „Demagoger" var P. A. Heiberg hende i høj Grad imod. I Emigrationens Tid ydede Schimmelmann de fornemme franske Landflygtige fra Ludvig XVI.s tidligere Hof Gæstfrihed og Støtte i deres Nød og Savn. Sølyst har i hine bevægede Aar huset ikke faa af Frankrigs fornemste kongetro Slægter. Greven af Artois' Tilhængere fandt derimod Tilflugt hos de Coninck paa Dronninggaard og var skyet af de andre Emigranter.[1])

I Marts 1793 havde den franske monarkiske Gesandt i København, Mr. de Vibraye sin Afskedsaudiens; i Maj aflagde Greven af Artois et Besøg ved det danske Hof, og i Aug. ankom hertil det af den franske Republiks udøvende Raad beskikkede Sendebud *Philippe Grouvelle,* Bladudgiver og Literat, som havde oplæst Dødsdommen for Ludvig XVI i Temple. Samtidig indtraf ogsaa republikanske Agenter, Kornopkøbere i stor Stil, velkendte især fra Fru Gyllembourgs Novelle „To Tidsaldre" og „Grandmamas Bekendelser".

Danmark var vanskelig stillet; Koalitionsmagterne klagede over Regeringens franske Sympatier. Grouvelle anerkendtes ikke, men det tillodes ham at opholde sig her, og Bernstorff forhandlede med ham.

1) Rev. Pap. IV 135.
2) ib. 115.

Han var i 1793 gentagne Gange indbudt paa Sølyst og behagede i Begyndelsen Grevinden ved en stilfærdig Optræden og et behersket Sprog.[1])

Hvorledes Republikanismen havde faaet Tag hos Ungdommen i de gamle franske højaristokratiske Slægter, viste den kun tyveaarige Grev *Pierre François Turpin de Cressé*, hvis Tante af Slægten Løvendal var gift med Grev Schimmelmanns Broder Christian til Ahrensburg, og som i September 1794 boede paa Sølyst. Hans Kærlighed til botaniske Studier havde ført ham paa eventyrlige Vandringer gennem Canada; medens han i sin øvrige Familie gjaldt for at være til en Side, vandt han ganske baade Ernst og Charlotte Schimmelmanns Hjerte. Et Brev fra Grevinden giver et illuderende Billede fra den unge Republikaners Ophold i deres Sommerhjem. „Det var saa skøn en Efteraarsdag som tænkes kan. I flere Timer havde vi strejfet om langs Kysten; Havet var som det klareste Spejl, som jeg aldrig har set det før, opfyldt af Skibe, der alle ligesom den skovklædte Strand spejlede sig i Vandet. Ernst klatrede op ad alle Bakker som en Yngling. Turpin, der intetsomhelst ejer, føler sig ligesaa rig som den største Magnat. Dagen endte med Marseillaisen, dog lad os ikke tale højt derom. Da Turpin istemte den med en fransk Republikaners hele Glød og Styrke blev jeg greben deraf. Franskmændene har indfriet næsten alt, hvad de lovede at gøre i denne voldsomme Krigssang, som er vel egnet til at opflamme et Folk."[2])

I Efteraaret 1795 vendte Grouvelle tilbage til Danmark og blev omsider af den danske Stat anerkendt som Republikkens Minister, men først i Marts 1796 modtaget af Kongen, hvorefter han i Sommermaanederne boede til Leje paa Bellevue. Han kom da oftere over til Sølyst, for med Niebuhr at konferere om Haandskrifter, som Franskmændene skulde søge i Rom. Grevinden saa misfornøjet paa deres voksende Intimitet og forargedes over et af Grouvelle i Niebuhrs Stambog indtegnet Vers, hvori han talte om de danske Tyranner, hvad hun fandt ganske usømmeligt af en fremmed Minister. Grouvelles Venskab med Heiberg var hende en Torn i Øjet. Som Direktoriets Gesandt i 1798 saa Rist Grouvelle i det Schimmelmannske Hus, usmagelig i sin nye, uvante Udstaffering med Fjederhat og trefarvet Skærf, med sit sparsomme, upudrede og ufriserede sorte Haar, og plaget af Uro og Stundesløshed.[3])

1) Rev. Pap. VII 33.
2) Rev. Pap. IV 206. J. G. Rist, Lebenserinnerungen I 140.
3) Rev. Pap. III 379 IV 165, 202.

Af de mange Emigranter, hvis Navne er knyttet til Schimmelmanns, staar i første Række de to Venner *Charles Boudens de Vanderbourg* af flamsk Adel, og *de la Porte,* hvem Greven i 1795 overdrog Tilsynet med sine Plantager i Vestindien, hvor de ved deres af ham inspirerede Humanitet overfor den farvede Befolkning udrettede meget godt. Efter at Feberen havde bortrevet la Porte, kom Vanderbourg i 1798 til Danmark, utrøstelig over Tabet af sin Ven, og gik snart efter til Frankrig, hvor han ved fortjenstfulde Oversættelser af Klopstock, Lessing og andre tyske Forfattere bidrog meget til Udbredelsen af Kendskabet til deres Værker i Frankrig.

„Interessant ved sin Ulykke og sit Mod" kalder Charlotte Schimmelmann Hertug Adrien af Guines, der i Septbr. 1798 gæstede Sølyst. Han havde før Revolutionen været Ambassadør i London, Generalløjtnant og Generalguvernør i Artois. Han, der var dekoreret med alle Frankrigs højeste Ordener, som han ikke mere bar, havde, for at friste Livet, oprettet en Stivelsesfabrik i Altona, som han søgte at faa Staten interesseret i. I sine højst interessante Meddelelser om Forholdene i Frankrig før Revolutionen tillagde han Ludvig XV og den „skændige" Mad. Dubarry Skylden for alt.[1])

Samme Aar bragte et Besøg af Hertugen af *la Rochefoucauld-Liancourt,* forhen Præsident for Nationalforsamlingen, der ligesom Ludvig Reventlow under et Ophold i England var bleven interesseret i Bondestandens Oplysning og før Revolutionen havde oprettet forbedrede Almueskoler i sit Hjemland.[2]) I et Brev til Grevinden, hvori han takker for den Gæstfrihed og Forstaaelse for sine reformatoriske Ideer, han har fundet i deres Hjem, hedder det, at Humanitetens Sag intetsteds har en mere oplyst og hengiven Beskytter end Grev Schimmelmann og ingen varmere Fortaler end Grevinden.

Det kosmopolitiske Præg, der i Aarhundredets sidste Aar gjorde Sommerlivet paa Sølyst saa farverigt, øgedes ved Gæster fra andre Middelhavslande, ja endog fra de fjerne spanske Kolonier i Sydamerika. Blandt de sidste var Grev *Francesco Miranda* fra Caracas, oprindelig spansk Officer i den nordamerikanske Frihedskrig, men som derefter af al Kraft virkede for de spanske Besiddelsers Løsrivelse fra Moderlandet. Om ham skriver Schimmelmann en Aar-

1) Rev. Pap. IV 204 f.
2) ib. II 223 f., IV 204, V 253, VIII 248 og Ferd. Dreyfus, Un Philosophe d'autrefois, 1903, 238 ff.

række efter hans Besøg i Danmark: „Hævn mod den spanske Regering og Tilintetgørelse af dens Magt i Amerika var altid hans Hovedtanke. Jeg har jævnlig set ham i mit Hus, kendt ham nøje og véd, at han i alle de eventyrlige Situationer, i hvilken han siden har været stedt, altid har mindedes dette Land med stor Interesse.."[1])

Fremdeles den portugisiske Gesandt Don *José-Maria de Souza,* en fremragende Personlighed, endnu kendt i sit Fædreland som Udgiver af Camoës' Luisiados; han var meget yndet af Grevinde Schimmelmann og intim med Niebuhr.[2])

I hans Hus boede i 1798 den unge *Bonifacio Jozé e Silva d'Andrada,* senere en af Hovedmændene i Brasiliens Uafhængighedsbevægelse og senest Udenrigsminister hos Don Pedro.[3])

Andre fremmedartede, kometariske Fremtoninger i Selskabslivet var Prins *Aloysius Gonzaga* af Castiglione, der rundt om ved Hofferne i Europa søgte at gøre sin formentlige Arveret til Hertugdømmet Mantua gældende[4]) og som 1796 var i Besøg paa Sølyst; efter Grevindens Opfattelse en elskværdig Mand, men hvis Krav hørte hjemme i Maanens Arkiver — og den slaviske Historieskriver og Rejsende Greve *Jean Potocki.*[5])

Alle Nationer og Stænder har været repræsenteret paa Sølyst, og vel kunde Grevinden med Rette sige, at hendes Salon var „som en Tryllelygte, i hvilken Billed følger paa Billed i broget Blanding".

Mange af de herværende fremmede Diplomaters Damer staar i Taknemmelighedsgæld til det Schimmelmannske Hus for den Gæstfrihed og rent menneskelige Interesse, der vistes dem fra Vært og Værtinde under Forhold, der gjorde Opholdet i Danmarks Hovedstad mindre tiltalende. I nærmere, ja endog i fortrolig Berøring kom Charlotte Schimmelmann dog kun med én, tillige den berømteste af alle, Fru *von Krüdener,* „la grande magicienne du Nord", der gav Kejser Alexander I Ideen til den hellige Alliance, og hvem den sikkert ogsaa skylder sit Navn. Genminder fra hendes Oplevelser i Danmark i Aarene 1787—89 og i 1791 som den russiske Gesandt Baron Alexis von Krüdeners Hustru findes i hendes én Gang meget læste og omstridte Roman *„Valerie".* Det var i København, at hendes ægte-

1) Rev. Pap. V 100 f., IX 376. Pershist. Tidsskr. 8 R I 117. H. Schulz, Timoleon u. Immanuel. Ein Briefwechsel 261 f.
2) Rev. Pap. IV 194, 307. Maricourt, Madame de Souza, Paris 1907, 225 ff.
3) Niebuhr, Lebensnachr. I 116.
4) Rev. Pap. IV 177.
5) ib. IV 160.

skabelige Tragedie udspilledes og det i Venedig, hendes tidligere Opholdssted, indledede Elskovsforhold til hendes Mands Ven og Legationssekretær Stachieff udviklede sig. Hun nævner Dilettantteatret i det schimmelmannske Palæ som sin kæreste Adspredelse, og Baggesen roser hendes ypperlige Udførelse af Titelrollen i Beaumarchais' Eugénie. Ingen Sang eller Spil kunde dog overdøve den skurrende Mislyd i hendes Sjæl. For Charlotte Schimmelmann, hos hvem hun sikkert i sin Kvide fandt forstaaende Trøst, betød hendes Bortrejse (Maj 1789) et stort Savn. „Vore Hjerter var forpinte," skriver Grevinden, „og denne Afsked greb mig levende. Jeg drømmer at finde hende igen paa Sølyst, hvor alt genkalder mig Billedet af den interessante Veninde, der saa ofte forskønnede min Ensomhed. Aldrig vil denne Erindring slettes af min Sjæl. Hendes Nerver har lidt meget her, og hendes Sjæl vil vinde ved Forandringen." Da hun atter for en kortere Tid vendte tilbage, forekom Fru v. Krüdener hende mere kold, ikke længer ukunstlet, „og Verden havde misdannet hendes Sjæl".

Et Par Aar efter Fru v. Krüdeners sidste Besøg i Danmark gæstedes Sølyst i Sommeren 1793 af en anden evropæisk Berømthed, *Johan Kaspar Lavater,* hvis Personlighed for en Stund henrev Charlotte Schimmelmann ganske.

Lavater kom ikke til Danmark som Profeten eller Mirakelmanden fra Zürich, men indbudt af en snever Kreds, bestaaende af Landgreve Carl af Hessen, dennes Datter Kronprinsesse Marie og Svigersøn samt Grev Bernstorff og hans Gemalinde, der mente at være kommen i Forbindelse med Aandeverdenen ved Ordskifte og Orakelsvar ad katoprisk Vej (Lysfænomener), ligesom de havde optaget Læren om Apostlen Johannes' Genkomst til Jorden og Sjælevandringen. Disse Aabenbaringer skulde Lavater i dybeste Hemmelighed prøve. Grevinde Bernstorff meddelte ham paa Forhaand, at Sagen var skjult for Baggesen, Hertugen af Augustenborg og Grevinde Schimmelmann, da disse kun søgte Visdom i menneskelige Skrifter, medens hun og hendes Venner „ene og alene hentede Visdom og Barnesind af Guds Ord". Baggesen havde i et Brev til Lavater omtalt Charlotte Schimmelmann som den mest ansete Dame i København; ikke lykkelig, skønt gift med den rigeste, bedste og genialeste Mand, fordi hun var skrantende og barnløs og led under det barske Klima; hun var spæd og fint bygget, med pirrelige Nerver, uagtet hun i sin Barndom og Ungdom havde været stærk og sund. Lavater boede under sit

Ophold her paa Bernstorff Slot, havde timelange Samtaler baade med Kronprinsen, hvem han sagde drøje Sandheder, og Kronprinsesse Marie; i det hele taget blev han mødt med næsten fyrstelig Udmærkelse.

Lavater var gentagne Gange paa Sølyst, og han saa som Indlandsboen herfra undrende over Sundet til Landskrona, var indbudt til et straalende Maaltid med mange Gæster, hvor hele Opdækningen var Sølv, hvorefter han med Greven og Grevinden kørte ud i Dyrehaven — det var i Bakketiden — og morede sig kosteligt over alle Teltløjerne og Folkevrimlen.

Lavaters Besøg opfyldte Grevinde Schimmelmann med en ekstatisk Begejstring. „Jeg er fortryllet af dette originale og interessante Menneske, af hans Sanddruhed, hans Ild og Energi!" skriver hun. „Han er skabt til at være Konge, thi hans Hjerte dikterer ham hele denne forunderlige Aandsnærværelse. Faa Ting i mit Liv har i den Grad sat mit Sind i Bevægelse som hans Nærværelse her; jeg vilde ønske, at han aldrig mere forlod os." Hun var skinsyg paa dem, der berøvede hende hans Selskab.[1])

Charlotte Schimmelmann fulgte Lavater over Store Bælt for at føre ham til Brahetrolleborg; hun foranledigede, at Hertugen af Augustenborg indbød ham hos sig, og Lavaters Lovprisning af Filosofen *C. L. Reinhold* i Jena gav Anledning til dennes senere Indkaldelse som Professor i Kiel.

Blandt Tilhørerne ved den Prædiken, som Lavater under sit Besøg her holdt i Reformert Kirke, var den 20aarige *Henrik Steffens,* paa hvem den gjorde et dybt Indtryk. Efter at have afsluttet sine naturvidenskabelige og filosofiske Studier i Kiel med Doktorgraden rejste han til København, hvor hans Ven Rist indførte ham hos Schimmelmann, der modtog ham med stor Velvilje, aabnede sit Hjem for ham og hurtigt opfyldte hans Ønske om et toaars Rejsestipendium. „Ud til hans henrivende Villa „Sølyst" vandrede jeg jævnligt til Fods," siger Steffens i sine Livserindringer, „med en lille Bylt paa Ryggen, blev der saa i nogle Dage og nød, overladt til mig selv om Dagen, Mindet om min Barndom og tidlige Ungdom i Bøgeskovene og ved Stranden. Den sene Middag samlede Familien, naar Ministeren kom tilbage fra Byen. Lette, dog altid betydelige Samtaler oplivede Maaltidet; ogsaa om Eftermiddagen arbejdede

1) Joh. Casp. Lavaters Rejse til Danmark 1793; ved Louis Bobé, 1898 og Rev. Pap. IV 143; VIII 173.

Greven; først, naar Aftenen kom, begyndte den fortrolige Samtale." „En højst udmærket og ejendommelig Mand" kalder Steffens sin Velynder; „han havde bevaret det rent menneskelige i sig som en urørt Skat, og man kunde betegne ham som et Barn i Ordets ædleste Forstand. Han gav Agt paa hver aandelig Rørelse, og hvorsomhelst han paa sin Vej traf et betydeligt Menneske, ligemeget i hvad Retning, hilste han ham med Glæde, drog ham til sig og søgte at skaffe ham et Fristed midt i Tidens Trængsel, saa at Talentet aandede friere op, og fremelsket ved hans Hjælp kunde uddanne og udvikle sig. I den Tid, han fik Lov at virke uhindret, levede der næppe nogen betydelig Mand, som ikke i et Tidsrum af sit Liv var bleven fremhjulpet af ham."

Grevinde Schimmelmann naaede Steffens derimod ikke at vinde, hverken denne Gang eller ved sine senere Ophold i København. I 1802 blev han ved sin Tilbagekomst hertil modtaget med uforandret Godhed af Schimmelmann, kom ogsaa oftere paa Sølyst, men frastødte atter Grevinden som mange andre ved sin Indbildskhed og stærke Selvfølelse. Regeringen krævede hans Rejsestipendium tilbage, fordi han efter dens Mening havde misbrugt det, og kun med Besvær udvirkede Schimmelmann, at han beholdt Pengene. Da han efter Slaget ved Jena, der foranledigede Ophævelsen af det derværende Universitet, ved hvilket han virkede, i Febr. 1807 atter kom til København, skrev Grevinden, at hans Tilsynekomst forstemte hende; hans Stolthed havde fordrejet Hovedet paa ham; i Kiel skulde han have opført sig som en Gal. Da han lod sig melde hos hende, var Hertugen af Augustenborg, der ikke kunde fordrage ham, tilfældigvis i hendes Kabinet, hvorfor hun nægtede sig hjemme. Kronprins Frederik, hos hvem han havde været i Audiens i Kiel, vilde ikke give ham Lov til at holde Forelæsninger, fordi han gjorde Folk tummelumsk. Den ny Filosofi havde efter Kronprinsens Mening forvirret hans Forstand, i alt Fald hans sunde Omdømme, „hvilket var Skade for ham, da han var et herligt Hoved". Steffens anerkender den Umage, Schimmelmann gjorde sig ved, om end forgæves, at mægle mellem ham og Kronprinsen. I 1824 gensaa han Schimmelmann for sidste Gang og berømmer atter hans venlige Sindelag mod ham.[1])

Ernst Schimmelmann havde fra først af været indviet i de af Brødrene Reventlow og andre i al Hemmelighed plejede Raadslagninger, der førte til Regeringsskiftet og Bernstorffs Tilbagekaldelse

[1]) H. Steffens, Was ich erlebte III 343—48; V 5—8, 258—61. Rev. Pap. IV 217, 252; V. 295.

i 1784, ligesom han derefter tog ivrig Del i de Reformarbejder, Kronprins Frederik i sin første Regentperiode sammen med hine fik gennemført. Ligeledes havde han og hans Hustru trods deres Uvilje mod Landgreve Carl af Hessen med Glæde hilst Forbindelsen mellem dennes Datter, den sympatiske Prinsesse Marie, og Kronprins Frederik.

Det fortrolige Forhold mellem Prinsessen og Charlotte Schimmelmann daterer sig dog først fra Landets Skæbnetimer i de nærmeste Dage efter Slaget paa Rheden, da Grevinden gennem Samtaler med Kronprinsesse Marie, der havde søgt Tilflugt i Havehuset paa Rosenborg, mødtes med hende i Opfattelsen af Statsraadets Stilling til de engelske Fredstilbud. Skønt Charlotte Schimmelmann den Gang roste Kronprinsen som god Ægtemand og Fader, fandt hun Prinsessens hele Stilling beklagelsesværdig og betegner hende endog som „eine Dulderin".

Efter atter at være flyttet ind paa Sølyst i Juni 1801, hvor der var indkvarteret her og paa Christiansholm ialt 120 Soldater med deres Heste, kunde Grevinden se sit længe nærede Ønske opfyldt, at byde Kronprinsessen velkommen herude. Sammen med sin Gemal og sine Børn var Prinsessen ogsaa i denne Sommer gentagne Gange i Besøg paa Sølyst, hvor man gav de høje Herskaber udsøgte Kollationer, der, som Grevinden siger, voldte mere Besvær end en Diner. Der opvartedes med god Mælk, Fløde og Smør, Is, Meloner og Jordbær. Sommeren 1801 var overhovedet særmærket ved Fyrstebesøg. Hertugen af Augustenborg og hans Gemalinde fandt oftere Vejen herud, ligesom Arveprins Frederik kom fra Sorgenfri herover, hvor de tre Fyrstepars Børn mødtes i munter Klynge og glade Lege.

Jævnlig indfandt sig ogsaa Hertug *Wilhelm* af *Württemberg,* hvem Kronprins Frederik den skæbnesvangre 2. April, i Tilfælde af at der skulde tilstøde ham noget, havde overdraget Befalingen til Lands og til Vands som kommanderende General. Charlotte Schimmelmann roser Hertugens vindende Væsen og betegner ham som Perlen og det eneste lyse Hoved blandt vore Officerer. Hertugen, der var Broder til Kejserinde Marie af Rusland, meddelte herude mange interessante Træk om Kejser Povls Mord. Han havde indgaaet en Mesalliance ved at ægte sin Moders Hofdame, Grevinde Rhodis von Tunderfeld, der var en højt kultiveret og tiltalende Dame. I Kom-

mandantboligen i Citadellet, som han indehavde, fødtes hans Søn, den som Digter bekendte Greve Alexander af Württemberg.

Det ny Aarhundredes første Aar danner overhovedet et kendeligt Skel i det selskabelige Liv saavel i Palæet som paa Sølyst. Tryghedsfølelsen, Livsglæden og Umiddelbarheden, der indtil da havde præget de tysk-danske aristokratiske Kulturkredse herhjemme, var forsvunden, Drømmen om Verdensborgerskabet henvejret. De store Venskabers og Følelsers Tid er forbi, Tvivl, Uro og Bekymringer kommer mere og mere til Orde. Maalet mod den evige Fred, som Kant skrev en Bog om, skydes hen i det uvisse.

Ernst og Charlotte Schimmelmanns dybtgaaende og vedholdende Interesse for Udviklingsgangen i Datidens filosofiske Systemer førte naturligt fra Kant til dennes store Discipel *J. G. Fichte,* der fra Mesterens Kriticisme gik over til den rene Idealisme ved at sætte Jeg'et som det første og oprindelige og ved at opstille Frihed og Selvstændighed som Maal for de moralske Bestræbelser.

Fichtes Forbindelse med Danmark gaar langt tilbage til hans brogede Livsførelses Brydningstid. Som Huslærer i Zürich blev han kendt med sin senere Hustru, Klopstocks Søsterdatter, Johanne Victoria Rahn, hvis Fader i mange Aar drev en Kattunfabrik i Lyngby, hvor hun ogsaa var født. I 1790 havde han uden Held, gennem A. P. Bernstorff søgt en Ansættelse i Danmark, var et Par Aar senere paa sin Bryllupsrejse kommen i Berøring med Baggesen, og i Jena, hvor han 1794—99 var Professor i Filosofi, havde A. S. Ørsted været hans Tilhører. Længe forinden hans korte Besøg i Danmark var Charlotte Schimmelmann hans varme Beundrerinde. I 1794 var hun stærkt optaget af hans i Trykken udkomne Forelæsninger og kalder ham sin Helt i alt. Ved Aarhundredets Begyndelse læste hun højt af hans Skrifter for sin Veninde, Grevinde Wedel Jarlsberg, alt medens deres respektive Børn og Plejebørn legede med Dukker. Efter Slaget ved Jena og Auerstädt var Fichte som Napoleons ivrige Modstander i Skrift og Tale flygtet fra Berlin og kom, inden Franskmændene besatte Königsberg, i Juli 1807, atter herfra over Memel til København, samtidig med andre berømte preussiske Flygtninge, General *Wilhelm v. Zastrow* og den tidligere Minister *Otto Carl v. Voss,*

1) Rev. Pap. IV 155—244, 257, H. Schulz, Aus Fichtes Leben (Kantstudien 44), Berlin 1918, 56 f. Samme, Fichte in vertraulichen Briefen seiner Zeitgenossen, Leipzig 1923, 225. En

der ligesom han fandt gæstevenlig Modtagelse paa Sølyst. Fichte var angreben af Rejsens Besværligheder, Schimmelmann søgte forgæves at bringe Samtalen ind paa vigtige Spørgsmaal, men fandt ham utilbøjelig dertil. Fichte havde efter Grevindens Udtalelser sit Ydre mod sig. Han var sammen med Ørsted flere Gange ude paa Sølyst, men synes dog at have haft større Udbytte af sit Samvær med hans Hustru paa Spadsereture med hende i Søndermarken.

Kort efter Fredsslutningen i Tilsit vendte Fichte i de første Dage af August tilbage til Tyskland. Han omtaler Schimmelmann som „al mulig Beundring værdig", skattet i en sjelden Grad, saa højt, som Fichte endnu ikke havde kendt Magen til.

I Rejsens Opbrud oplevede Filosofen endnu, at den mægtige engelske Flaade den 3. August sejlede gennem Sundets nordlige Indløb og ankrede Syd for Kronborg. Charlotte Schimmelmann iagttog den fra Sølyst 9. August uden at nogen anede Uraad, men allerede den 12. August fulgte hun med sin Mand, Kongen og Kronprinsen over Storebelt, i en saadan Hast, at de næppe fik tilstrækkelige Klæder med.[1])

Under Herskabets Fraværelse havde en hannoveransk Oberst sit Hovedkvarter paa Sølyst, hvor hans Damer, som Charlotte Schimmelmann skriver til Fru v. Schiller, „forlangte mere end han selv". Den gode Vinkælder blev tømt, men ellers intet røvet, ogsaa Haven blev skaanet.[2]) De fra Frederiksberg Slot 18. Oktbr. kommende Bjergskotter laa her i tre Dage, indtil de indskibedes Dagen efter Kapitulationens Udløb. Erindringen om deres Drukkenskab og Uterlighed, men ogsaa om deres ødsle Rundhaandethed, levede længe paa Stedet. Fra Sølyst blev man Vidne til en lille ublodig Træfning mellem en engelsk Brig og et dansk Skib, der satte sig fast tæt ved Hvidøre Strand. Britterne sendte 18pundiger Kugler ind over Skibet i Sølysts Have; deres Ild blev besvaret med Riffelskud fra de ved Christiansholm liggende Folk af sællandske Jægerkorps, hvorefter Englænderne opgav Kampen.[3])

Ogsaa efter 1808 vedblev, trods Tidernes Ugunst og den voksende Pengenød, Selskabelighederne i Palæet i Bredgade og ikke mindre paa Sølyst at bevare deres Ry og Glans indtil Grevindens Død.

Af Interesse for Sammenligningen mellem trange Tider i hine og vore Dage er nogle Bemærkninger af Charlotte Schimmelmann fra

1) Charlotte v. Schiller II 425, 427.
2) Speidel og Witmann, Bilder a. der Schillerzeit, 238.
3) J. Bloch, Vort Forsvar, 1896, 414.

September 1811, nedskrevne paa Sølyst: „Vore Arbejdere i alle Fag ved ikke mere, hvor enorme Priser de vil forlange af os," hedder det. „Vore Skomagere, Skræddere o. s. v. køre i Ekvipager, og deres Koner bærer Smykker. En Arbejder forlanger 3—5 Rdl. daglig. Alene til den lille Tørvemose paa Christiansholm har vi i denne Sommer maattet betale 3000 Rdl. i Arbejdsløn. Tørveskæringen, som man for 4 Aar siden neppe ænsede, er i utrolig Grad kommen op; en bekendt af mig købte for nogle Aar siden en ussel Tørvemose til 600 Rdlr., men nu vilde han ikke sælge den for 40,000 Rdlr., da en Favn Brænde betales med over 50 Rdlr. Favnen. Rundt omkring Sølyst mangler vore Arbejdere, vore Fiskere Brød; man maa hjælpe dem, der ikke har haft os nødige før, de Gamle og Børnene."[1])

Det kan ikke nægtes, at Grevindens Klager over Landets økonomiske Elendighed staar i sælsom Modsætning til den kostbare Selskabelighed, der førtes i hendes Hus, og sikkert er de Bebrejdelser, hendes Søster retter mod hende, begrundede. I Vinteren 1808 skriver Grevinde Sybille Reventlow, at alt medens Søsteren sukker over Københavnernes Letsindighed og Galskaber, har hun selv en Rem af Huden. De hyppige Fester særlig til Ære for Prins Christian, der logrede og kælede for hende, kun for at lufte sin Kedsomhed hos hende; de Sværme af Mennesker, der sled hendes Gulv, stod i grel Modsætning til andet i Husstanden, f. Eks. Ernst Schimmelmanns usle Køretøj. Paa Louisons Toiletter mærkede man ingenlunde Dyrtiden, hun havde faaet en kostbar Robe med Guldfrynser og Slæb af prægtig broderet Tyll, og Dansen gik hyppigt til Kl. 5 om Morgenen. Stærkere lyder Klagerne i 1810. Søsteren synes hende ganske optaget af talløse Visiter, som evig og altid fylder hendes Sale og Stuer; hun saa med Sorg Ernst Schimmelmann søge Hvile og Opmuntring hos sin Kreds, men da han fandt Pladsen optaget af ligegyldige Mennesker, gik han straks igen. Han var ikke mere Hovedpersonen i sit Hjem.[2])

Charlotte Schimmelmanns Breve fra hine Aar vidner noksom om den sjælelige Uro, der havde grebet hende; Huset blev mere og mere „som et Dueslag, ud og ind i et evigt Jag", efter Ordene i Baggesens Skærslippervise.

Kongen og Dronningen, Kronprins Christian og hans Hof foruden talrige andre Fyrsteligheder, som Hertugen af Augustenborg

1) Rev. Pap. II 91 f., V. 109.
2) IX 208, 218, 246.

og Prinserne af Hessen, tyngede stærkt paa Husets Budget. Saaledes fortæller Grevinden om en Kollation paa Sølyst i Aug. 1811 for Kongeparret og hele Hoffet med en talrig militær Suite, ialt 10 Vogne, forspændt med 6 og 4 Heste.[1]) Prinsesse Charlotte tyede i sin Sjælstomhed ud til hende til alle Dagens Tider, i stigende Grad et Bytte for sine brat skiftende Luner og Ekstravangancer, snart pludrende, syngende, kaad og overgiven, snart sønderknust og grædende, ganske ubehersket pjattende sine Følelser ud i en Strøm af Ord. Saaledes fortæller Ch. Schimmelmann om, hvorledes hun en mørk Septemberaften 1808 umiddelbart før sin Nedkomst kom susende til Sølyst i sin Vogn, med Fakler foran, for at udøse sit Hjerte for hende.[2]) Selvsagt har Charlotte Schimmelmann til Tider ogsaa følt disse allerhøjeste Gæsterier som en Byrde, samtidig med at hun følte sig smigret derved. Dronning Marie stod stedse for hende som et Indbegreb af alle Dyder og Fortrin; paa den Liste, Napoleon sagdes at have over Aristokratiets Damer, der under hendes Forsæde dannede det anti-franske Parti i København, stod Charlotte Schimmelmanns Navn øverst. Kongen var Genstand for hendes skarpe Kritik, og hans Ophævelse af Statsraadet efter 1806; hans Mangel paa Tillid til hendes Mand, hans stigende Militærgalskab og hans Utroskab mod Dronningen dadles strengt.

Med Aarene blev Diplomaterne mere og mere Forgrundsfigurerne i hendes Kreds. „Hun ynder fortrinsvis de fremmede Ministre," skriver en fremmed Diplomat til en anden herværende, „fordi deres samlede Selskab saa at sige betyder Evropa, og fordi hendes Forfængelighed giver hende Haab om at blive beundret af Repræsentanter for al Verdens Lande. Det lykkes hende virkelig ogsaa, fordi disse Herrer finder Tonen i hendes Hus behagelig, og fordi de behændigt forstaar at udforske hende med Hensyn til de politiske Strømninger, overbevist som de er om, at hendes Meninger i Virkeligheden er hendes Mands og følgelig ogsaa Regeringens." Han advarer mod at tale med Grevinden om Statssager paa Grund af hendes Ægtefælles Aabenmundethed overfor hende. Dette var ogsaa den eneste Fejl, han kendte hos denne ypperlige og ridderlige Mand. Grevinden havde efter Brevskriverens Mening et ypperligt Hjerte, men var ikke noget godt Hoved.[3])

1) Rev. Pap. V 91.
2) ib. 20 f.
3) ib. V 332 f.

Grevinde Charlotte Schimmelmann, født Schubart.

Men selv om mange ret enslydende skarpe Domme synes at vidne om, at den Egenskab, Schack Staffeldt har prist hos hende —

Liebe zur schönen, geselligen Menschheit

til Tider, ja vel hyppigt, kunde arte ud i salonmæssig Tomhed, Forfængelighed og Glimmer, mistede hun aldrig lige til sin sidste Stund, trods tiltagende Sygelighed og Pirrelighed, den levende Sans for alle

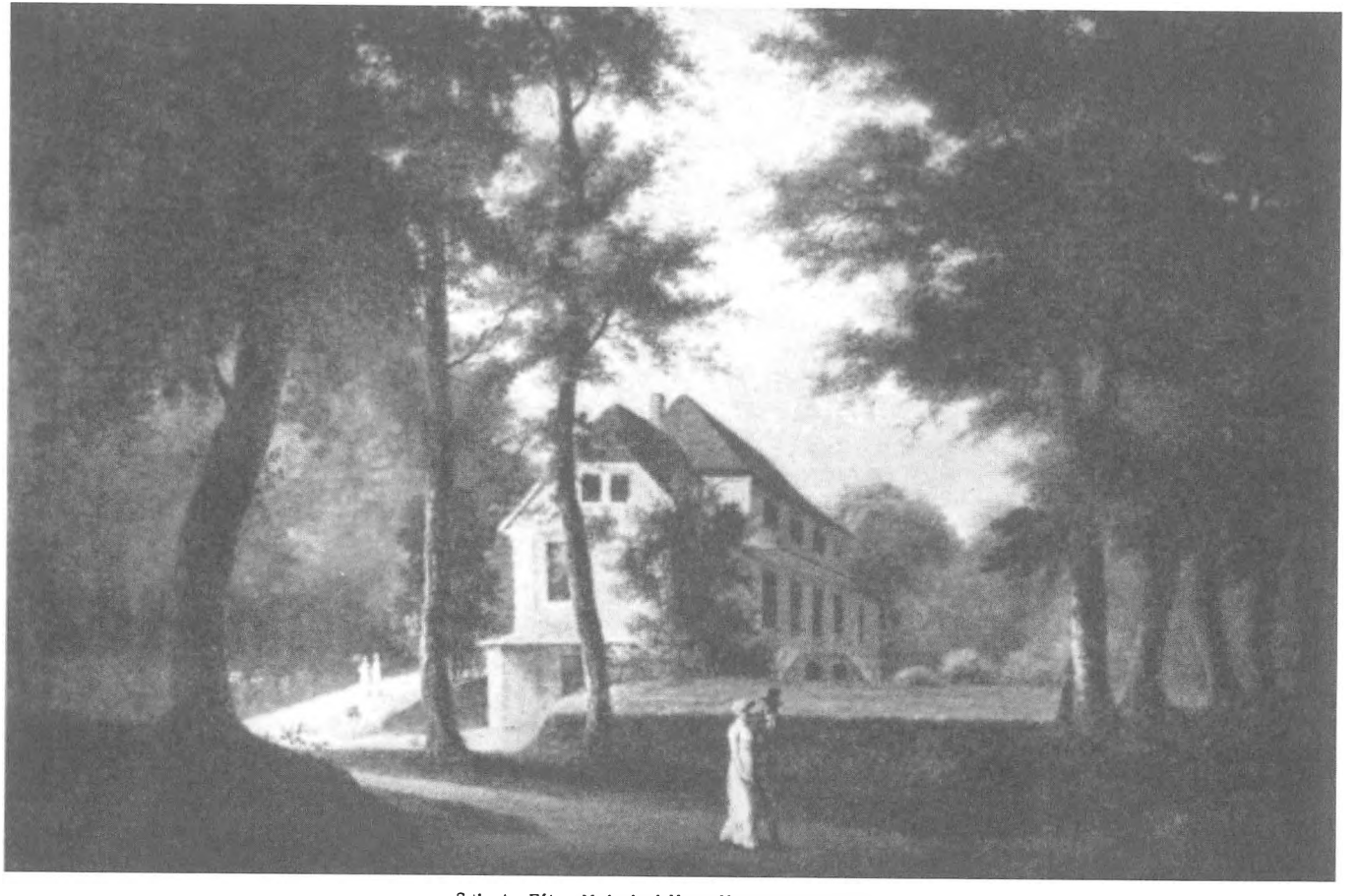

Sølyst. Efter Maleri af Hans Hansen fra ca. 1805.

fremadvendte, bærende Tanker i Tiden, i Videnskab, i Kunst og Digtning, en Lue, der brød frem gennem Slagger, og som ikke alene lyste, men ogsaa varmede.

Aladdins Digtersnække saa hun lande —
Hun dækked' Dug for Aly og Gulhyndy.

Oehlenschlägers første Foretræde hos Ernst og Charlotte Schimmelmann paa Sølyst fandt Sted en Sommerdag i 1805, der skulde blive af vidtrækkende Betydning for hans digteriske Fremtid. Udførligt og anskueligt fremført i Digterens Erindringer fortjener det som et af de smukkeste Minder i Stedets Historie en nærmere Omtale.

Den 25aarige Student havde netop sagt Minerva Farvel for helt at kunne leve for sin Muse. Han længtes ud i Verden, higede efter varmere Sol og nye Indtryk. Grevinde Schimmelmann havde læst hans poetiske Skrifter og ønskede at lære Forfatteren af „Aladdin" at kende. Man lykønskede ham til dette Bekendtskab, „fordi Grev Schimmelmann agtede og yndede Talenter og hjalp dem frem, hvor han kunde," saa at der ogsaa var Haab for ham at finde Forstaaelse og Støtte hos Landets ypperste Mæcen, „især hvis Grevinden var paa hans Side."

Med bankende Hjerte gik han Vejen derud. Ofte, som Barn og Dreng, var han vandret eller kørt forbi „den dejlige Emilias Kilde". Faa Aar før havde han til Stedets Pris i St. Hans Aftens Spil digtet de Linier, begge sikkert kendte:

Hulvejen mod Havet nedluder saa brat
Med Skygger begavet, med Træer besat,
Her risle saa milde de Bølger fra Land,
Fra venlige Kilde langt ud i den himmelblaa Strand.

Denne Gang gik han ikke ned til Kilden, men drejede ind i Gaarden, hvor han ikke før havde været. For første Gang i sit Liv skulde han besøge en saa fornem Dame, hvem han endnu aldrig havde set. Han stod i Forgemakket, ventede, krammede Hatten, tog Mod til sig og besluttede, ikke at lade sig forbløffe — da en bleg og mager Kone, simpelt klædt, traadte ind og sagde venligt hilsende: „Nu kommer min Mand straks." Hun gik med ham ind i den store Havestue; de blev snart bekendte, og han tog Mod til sig. Schimmel-

manns Indtræden satte ham i ikke ringe Forlegenhed. Han var lille, mager og hæslig, han skelede med det ene af de smaa trekantede Øjne; han var koparret og snusede ivrigt og skødesløst, saa at det efterlod Spor paa Fingrene og Klæderne. Saaledes traadte han vaklende ind, med blaat, vatret Ordensbaand og to store Stjerner paa Brystet, de tynde Haar friserede og pudrede, og med en lille Pisk i Nakken. Digteren studsede næsten over denne Hæslighed, men næppe havde Schimmelmann talt nogle Ord, „før det yndigste, venligste Væsen udbredte sig over det koparrede Ansigt, før det ene Øje, der ikke skelede, smilte med en saa indtagende ærlig dyb Menneskelighed ind i hans Hjerte", at han troede at se Sokrates. Der var ingen Ironi i dette Smil, det var beskedent, pigeagtigt, undseeligt, følsomt. Schimmelmann raadede ham til at søge Kronprinsen om et Rejsestipendium af Fonden ad usus publicos. Glad satte Oehlenschläger sig med sine Velyndere til et prægtigt Taffel, Mage til dem, han paa Frederiksberg saa ofte havde set, men aldrig taget Del i.[1])

Faa Dage efter forelagde Oehlenschläger Grev Schimmelmann sin Ansøgning til Kronprinsen — den var skrevet med Christiane Hegers smukke Haand —, og i Tillid til Grevens Ord, at en saadan Ansøgning ikke kunde afslaas, begav Digteren sig paa sin store, lange Udenlandsrejse.

Kort efter sin Hjemkomst fra Opholdet i Holsten i Krigsaarene blev Charlotte Schimmelmann gennem Fru Kirstein ogsaa kendt med Christiane Heger, hvem hun lærte at skatte, og i al den Tid Oehlenschläger var borte, viste en moderlig-søsterlig Omsorg og Hengivenhed. Grevinden omtaler hende ofte i sine Breve med de varmeste Ord, roser hendes tiltalende Ydre, de smukke Øjne, den blonde eventyragtige Haarfylde, hendes kølige, men blide Væsen og store Beskedenhed. En hel Række endnu bevarede Breve og Billetter til Christiane fra Aarene 1809—10, skrevne i et utroligt ubehjælpsomt, med tyske og franske Sætninger istrøet Dansk, vidner om Grevindens utrættelige Godhed for hende, der særligt om Sommeren hyppigt gæstede Sølyst fra sit Hjem i Springforbi. I September 1809 skriver Christiane til sin Fæstemand i det fjærne: „Jeg har levet meget vel i Sommer, for det meste paa Landet, snart hos Tante, snart hos Bruns, snart hos min Grevinde paa Sølyst; nylig har jeg tilbragt 3 Dage der, og, Du kan tro, været lykkelig hos de velsignede

1) Oehlenschläger, Ungdomserindringer, ved Louis Bobé, 1915, 216 ff.

Mennesker. Du tror ikke, hvor sødt de paaskønner Dit Værd som Digter og hvormeget de elsker Dig som Menneske; den mindste Ting, der angaar Dig, interesserer dem. Gudskelov, at Din Pige ogsaa interesserer dem, men hvad siger Du, ifald Grevinden forkæler mig, til Du kommer? I dette Øjeblik faar jeg et Brev fra hende, hvori hun siger, at hun vil sende en Vogn ind efter mig, for at jeg kan komme ud til hende og tale om Dig og den Glæde at faa Dig hjem".[1])

Da Oehlenschläger samme Aar sidst i November efter fire Aars Fraværelse vendte tilbage til Danmark, fandt han den hjerteligste Modtagelse i det Schimmelmannske Hjem. Greven var utrættelig for at forbedre hans Kaar og højne hans Stilling, bl. a. ved at skaffe ham Professortitlen og fremfor alt ved at gøre ham til Midtpunktet i deres selskabelige Sammenkomster, hvor han bl. a. læste Correggio højt for en udsøgt Kreds med Majestæterne og de øvrige kongelige Herskaber i Spidsen. Schimmelmann gjorde Oehlenschlägers Atterkomst til en Epoke i dansk Aandsliv.

Fra Gentofte Kirke, hvor Adam Oehlenschläger og Christiane Heger viedes 17. Maj 1810, kørte Grevens Vogn dem til det nære Christiansholm, som Schimmelmann havde overladt de nygifte til Sommerbolig, hvor alt lyste festligt ved deres Ankomst, og Fadebur og Kælder ved Grevindens Omsorg bragte dem mange kærkomne Overraskelser.

I et Brev til Fru von Schiller har Charlotte Schimmelmann givet et Billede af det Hjem, hun glædede sig til at berede de nygifte: „Huset, der ligger i Skoven og dog ret nær ved Havet, er for stort til deres lille Husholdning, saa at de kun kommer til at bebo nogle nette Stuer. Høje Popler i Nærheden af Huset giver det hele et romantisk højtideligt Præg. Dette fredelige Ly i vor Nærhed synes at tiltale begge, og den lille Forhave har megen Interesse for Digterens Tilkommende, da hun er en stor og flink Gartnerske; det er kun en Frugt- og Køkkenhave, som vi kan undvære, da vi har vort eget Mejeri ved Sølyst, der producerer den bedste Mælk paa hele Egnen. Alt er altsaa ganske patriarkalsk landligt, fordi man ikke gerne vil have saa nære Naboer. Forpagteren og hans Familie bor i Forgaarden til Christiansholm, som nu, hvad jeg haaber, vil blive omskabt til et Parnas."

Under hyppige Besøg mellem Christiansholm og Sølyst lærte

1) Rev. Pap. V 51 f., 57 f., 60—64, C. L. N. Mynster, Mindeblade om Oehlenschläger, 1879, 171 f.

Charlotte Schimmelmann snart ogsaa at værdsætte Christiane Oehlenschlägers gode Egenskaber som Digterhustru. „Hun er af Karakter den stærke Kvinde hos Salomo og fra Hjertets Side en Marie ikke mindre end en Martha, naar det kræves," skriver hun.

Som Schillers Søn fik Navn efter Ernst Schimmelmann, opkaldtes Oehlenschlägers Datter Charlotte i Daaben efter Grevinden.

Charlotte Schimmelmanns glødende Beundring for Digteren Oehlenschläger svækkedes med Aarene noget. Som Frederikke Brun søgte Aarsagen til de digteriske Nederlag, han i Aarenes Løb maatte lide, i en vis Mangel paa dybere Aandskultur, „uden hvilken," som hun ytrer, „intet kommer til Efterverdenen," saa Grevinde Schimmelmann Digterens Brist i Mangel paa Føling med sin Tid. Aaret før sin Død skrev hun om ham: „Oehlenschläger har aldrig været en Digter for *sin egen Tid,* der er saa stor og betydningsfuld for *os;* han føler det ogsaa, men det synes, som om Øjeblikket er ham fremmed."

Hvad hendes Mand kom til at betyde for Oehlenschläger, vidste Charlotte Schimmelmann godt. „Uden den kære Ernsts velgørende Auspicier vilde Oehlenschläger ikke være blevet i Danmark; det er Ernst, som er Midtpunktet for alt, hvad der er skønt. Vi lever paa Ruiner, men selv om man segner, maa man *leve* videre, og Efterverdenen vil være mere retfærdig i sin Dom om ham." At hun ikke har sagt for meget, bekræftes tilfulde af Oehlenschlägers Ord: „Maaske var jeg gaaet tilbage til Tyskland, hvor Correggio gjorde stor Lykke, og var lidt efter lidt bleven en Tysker ligesom Steffens."

Medens Oehlenschlägers Mindedigt over Charlotte Schimmelmann hører til hans svageste Lejlighedspoesier, er Sølystdigtet, skrevet i Dagene efter hans beundrede og elskede Mæcens Død, og hvoraf flere Strofer allerede er hidsatte, ægte følt og skønt formet:

Saadan staar han for mit Øje
Hist paa Sjølunds Blomsterhøje.
Blikket med Begejstring brænder.
Videnskabens, Kunstens Kender!
Videnskabens, Kunstens Dyrker!
Mangen Ynglings Mod Du styrker.
Ogsaa m i t du styrked hæved;
Da min Knop i Stormen bæved,
Vanded du dens Rod og satte

Hen i Sol den — fast Forladte.
Derfor aldrig nogen Sommer
Paa sin grønne Vinge kommer,
Da jeg ej med Mindets Glæde,
Vandrer til dit øde Sæde,
Tænker henrykt der i Lunden
Paa den Fryd — som er forsvunden.

Gennem Christiane Heger indførtes *J. P. Mynster* i det Schimmelmannske Hus i Begyndelsen af 1810. Grevinden havde, da han endnu var Præst i Spjellerup, læst nogle Prædikener af ham, der gjorde stærkt Indtryk paa hende, og som hun gav videre til Dronningen. Den første Gang hun saa Mynster, tilbød hun ham at blive Hjælpepræst ved St. Petri Kirke hos den daværende Sognepræst, der var gammel og aflægs. Denne løjerlige Idé hang sammen med hendes forunderlige Lyst til at protegere. Mynster kom derefter ofte til hendes Selskaber. „Hun repræsenterede med al sømmelig Værdighed," hedder det i hans Erindringer,[1]) „men ogsaa med behagelig Forekommenhed; derimod kunde det ikke hjælpe at forfægte en fra hendes afvigende Mening. Af en ganske anden Natur var Grev Schimmelmann. Upaatvivlelig har han begaaet, eller ladet sig forlede til mange Misgreb, men har ogsaa maattet bære Skylden for meget, der kun var Ulykke, og hans Aand og Hjerte og Kundskaber burde enhver lade vederfares Retfærdighed. Den første Gang, jeg var indbuden dér, og blev ham forestillet, viste han sig saa forlegen, som om jeg havde været Ministeren, og han Landsbypræsten, men saasnart vi kom til Bordet, var det anderledes, da var han meget interessant. Især var han tiltrækkende, naar man var alene med ham; han kunde da tale med en Begejstring og en Kraft, som aldeles henrev, og jeg har undertiden forladt ham i en Stemning, som efter det skønneste, jeg har hørt eller læst."

Efter Mynsters Ansættelse i København var den Schimmelmannske Familie en af de første, der benyttede sig af hans Bistand ved præstelige Forretninger. Han viede ogsaa en skøn Sommeraften paa Sølyst Schimmelmanns Plejedatter til dal Borgo. „Efter Vielsen," skriver Mynster, „spadserede man i den yndige Have, souperede i den prægtige Sal, omringet af al Glimmer, og jeg kom silde hjem, Sjælen fyldt med Billeder af Livets Herlighed."

1) Rev. Pap. V 64 f., Mynster, Erindringer 199 f. C. L. N. Mynster. Nogle Blade af J. P. Mynsters Liv og Tid, 1875, 94.

En anden dansk Theolog, der ogsaa havde sin Gang i Schimmelmanns Hjem, var *Jens Møller,* der i Litteraturtidende har skrevet en længere, hædrende Nekrolog over ham.

Af Videnskabsmænd, der i denne Periode kom Schimmelmann nærmere, maa frem for alt nævnes *H. C. Ørsted,* der i hans Hus forklarede Elektromagnetismen og Klangfigurerne, som han anskueliggjorde ved Eksperimenter. Ørsted har i sin, i Videnskabernes Selskab holdte, skønne Mindetale givet en udførlig Fremstilling af Schimmelmanns Fortjenester og hans Personlighed. „Hvo kan glemme den Hjertets Renhed," hedder det, „som han havde vedligeholdt gennem et med Verdenshandlerne saa sammenslynget Liv, den Barnlighed og Tiltro til Menneskene, han aldrig gav Slip paa, uagtet han saa fuldt vel kendte dens Farer; den sjældne Uegennyttighed, som de store og gentagne Tab, han havde lidt, ikke formaaede at rokke. Kærlighed var en Grundbestanddel af hans Væsen; den omfattede alle Mennesker, som den maatte hos en Mand, der ifølge sin udviklede Aand ikke kunde være andet end *Verdensborger.* Men aldrig kan noget skønnere Exempel end hans vise os, at man kan være sand Verdensborger og dog med inderligste Varme elske sit eget Land. Denne milde, uskyldige, kærlige Aand var udrustet med en stor Opfatningsevne, en sjælden Skarpsindighed, en levende, højst bevægelig Indbildningskraft, uddannet ved de mangfoldigste Studier, ikke mindre end ved en stor Verdenserfaring, og alt dette smykket med den fineste Sans for det skønne."

Blandt Datidens kendte Arkæologer var særlig *Zoëga* og *Brøndsted* i høj Grad værdsat af Ernst og Charlotte Schimmelmann, der viste deres Pietet mod den førstnævntes Minde ved at tage hans opvakte lille Søn Federigo i Huset. I Sommeren 1813 gæstede den fra Hellas hjemvendte Brøndsted Sølyst i Ledsagelse af sin „Telemak", den unge Grev *Lunzi* fra Zanthe, kendt fra Kamma Rahbeks Kreds. Tidens store Begivenheder, Napoleons Fald, de Allieredes Indtog i Paris, Samtalerne med de forenede Magters Udsendinge, blandt hvilke den kendteste er Østerrigs Repræsentant, Greve *de Bombelles,* der blev gift med Ida Brun, turde være de sidste betydelige Indtryk, Charlotte Schimmelmanns nu trætte Sjæl har optaget. Hun døde 2. Decbr. 1816, kun 59 Aar gammel; efter hendes Kiste gik foruden Schimmelmann ialt kun seks Personer; prunkløst og stille stedtes hun efter sit eget Ønske til Hvile. Schimmelmann meldte Statsmini-

ster Reventlow hendes Død i følgende Linjer, der viser Tvivleren: „Jeg formaar neppe at udtale det: Charlotte er ikke mere paa denne Jord. I Deres Kreds, under Deres venskabelige Tag blev i en gladere Tid det hellige Baand knyttet, der, som jeg haaber, kun er opløst i det jordiske. Jeg vender mine Blikke mod Himlen, dér søger jeg atter det tabte og vilde gerne fastholde en Tro og Tillid, lige saa urokkelig som Deres."

Træffende har Schimmelmann sammenlignet sit Finansstyre med den Skipper, der skal føre et Fartøj i Storm og nødes til at kaste en Del af den ham betroede Ladning i de oprørte Bølger — „ene den lykkelige, den sejrende, bliver retfærdiggjort her paa Jorden." Efter sin Afgang som Finansminister beholdt han sin Plads i Statsraadet, fungerede 1814—15 som Chef for det udenlandske Departement, og var fra 1824 den virkelige Udenrigsminister indtil sin Død.

Ligesom Faust grebes han i sin Alderdom af Passionen for Opdyrkningsarbejder. Paa det fjerne, melankolske Lindenborg skød Anlæg og Kanaler frem af den uvejsomme Vildmose og de golde Heder, og han naaede at se en Flække vokse op med Marker, Haver og Huse.

Det selskabelige Liv paa Sølyst og i Palæet fortsattes efter Grevindens Død i Overensstemmelse med Traditionen, i det ydre uforandret til Trods for de store Pengetab, Schimmelmann Gang paa Gang led, saa at der endog i 1818 var Tale om, at han skulde nødes til at forlade „sit skønne Sølyst, der ganske er hans Hænders Værk," som en samtidig udtrykker sig. Schimmelmann arbejdede videre i Statens Tjeneste som i sine øvrige mange Tillidshverv rastløs og utrættelig. I 1828 havde han endnu den Glæde at se Niebuhr hos sig som Gæst paa Sølyst.

Ernst Schimmelmann døde 9. Februar 1831 uden Smerte og Dødsangst. Det blev ham forundt i sin sidste Livsdrøm som i en Luftspejling at skue Stævnet paa de Saliges Ø, hvor de store, de rene Sjæle mødes, hvor alt er en evig og fuldkommen Aabenbaring af Skønhed og Harmoni. Den trofaste Dankwart, der med sønlig Hengivenhed plejede sin elskede, faderlige Velynder til det sidste, omtaler „det lange lysende Blik, der endnu en Gang genspejlede alt det geniale, hjærtensgode og skønne, der udmærkede hans store, bortflygtende Sjæl."

Faa, om nogen af Danmarks Stormænd, har ved sin Død faaet et skønnere og mere enstemmigt hædrende Eftermæle end han.

Greve Ernst Schimmelmann.

Efter Schimmelmanns Død købtes Sølyst, som bekendt, af Etatsraad Suhr, hvem Johs. Fibiger i sine Erindringer kort og godt karakteriserede som „Manden med de kolde Fingre". Det bør dog ikke i denne Sammenhæng forblive uomtalt, at han holdt Stedets Traditioner i Ære, hvilket han bl. a. viste ved at give Kildepladsen en smuk Jernindhegning, indsat i stærke Granitpiller, og gennem et Rør i en af disse at lede det overflødige Vand fra Kilden ud til Vejen.

I Suhrs Tid var J. L. Heiberg og hans Hustru Husets mærkeligste Gæster, der begge, den første gennem sit Digt om Sølyst, den anden i sine Livserindringer, har føjet et nyt Blad til Stedets Historie.[1]) Suhrs Broderdatter, Fru Nørgaard solgte Sølyst til nysafdøde Etatsraad Emil Glückstadt. Begge de sidste Ejere omfattede Stedet med stor Kærlighed, de værnede om Monumentet paa den alfare Vej, vedligeholdt og forskønnede den herlige Park; de overgik hinanden i at udstyre Huset med baade fornem og ødsel Pragt, medens de samtidigt bevarede dets ydre Rammer og den gamle Bræddebeklædning, saa at man uvilkaarligt kommer til at tænke paa det i katolske Kirker udstillede, med kostbare Stoffer og Prydelser udstyrede, men i en simpel Trækrybbe hvilende, hellige Dukkebarn.

E. Glückstadt samlede med Forkærlighed paa synlige Erindringer fra Sølysts store Dage, han købte saaledes i Tyskland det førnævnte Portræt af Emilie Schimmelmann, og det var hans Hensigt at testamentere Staten den minderige Ejendom.

Den bratte Afslutning paa hans eventyrligt tragiske Livsbane har efter al Rimelighed bragt Skæbnetimen for Sølyst. Haabet om, at en Rigmand vil erhverve og bevare den skønne Ejendom med Tilliggende udelt og med samme Respekt for Traditionerne som de sidste Ejere, er næppe stort. Sandsynligere er det, at en foretagsom Byggespekulant faar tilslaaet den ved Auktion og udparcellerer den store Park i mange Villagrunde. De gamle berømte Frihedstræer maa segne for Øksens Hug, og Aaløbet vil blive tilkastet.

Endog Emiliekilden og Støtten har i de seneste Aartier atter og atter været udsat for Vandalers Angreb. I 1889 overskar en plump Ingeniørspade Kildeaaren, og dens Væld blev erstattet ved kunstig Tilførsel. Saavel i 1901 som i 1907 har Kildeanlæget været truet med Ødelæggelse.[2])

Emilies Kilde er et Natur- og Stemningsbillede af enestaaende ejendommelig Skønhed, dybt indprentet i vort Folks og særlig i Københavnernes Bevidsthed og fredlyst i dansk Digtning som i dansk

---

1) Heibergs Digt „Sølyst" i Ugentlige Blade 1858, 9. C. Nyrop, Det Suhrske Hus, 1899, 130.
2) Dagbladet 1889. Nr. 144.
Af ovenstaaende Illustrationer er Titelbilledet Greve Ernst Schimmelmannmalet ca. 1790 af E. Pauelsen, gengivet efter Originalen paa Holsteinborg, det samtidige af Charlotte Schimmelmann (S. 68), efter E. Pauelsens Maleri paa Brahe-Trolleborg. Prospekterne af Sølyst, malede af Hans Hansen, efter Originalerne, tilhørende Frk. F. Munthe af Morgenstierne. Portrættet af Emilie Schimmelmann og Juels Billede af Emiliekilden tidligere gengivet i Værket Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekreds IV. Gengivelsen af Tom Petersens Tegning af Sølyst er laant fra C. Nyrop, I. P. Suhr & Søn 1899. Portræt af E. Schimmelmann S. 77 efter Kauffmanns Lithografi efter C. A. Jensens Maleri.

Aandslivs Historie. Den er ogsaa det eneste synlige Vidnesbyrd om Grev Ernst Schimmelmann, en af de fribaarneste, lyseste og reneste Aander, Danmark har ejet, og om det Hjem, fra hvilket saa meget godt og skønt er udgaaet over Landet. Ingen Plads, ingen Vej herude har endnu faaet Navn efter ham.

Ernst Schimmelmanns Ønske og Hensigt med den Folkegave, Kildeanlæget betyder, og Stenen, han satte sin Ungdomskærlighed til Minde, bør være Eftertiden en Lov, som ingensinde maa krænkes eller rokkes.

Lad os gå 250 år tilbage i tiden, historisk set er det lige om hjørnet. Stemningen fra vort elskede SØLYST betager os, en skydebroders sommerresidens, som under Louis Bobé's levnedsbeskrivelser fortæller Danmarkshistorie indtil 1831, da vor kære skydebroder Ernst Schimmelmann afgår ved døden.

Omgivet af landsbyerne Taarbæk, Skovshoved og Ordrup med udsigt til Bernstorff Slot har Sølyst været rammen om dansk kulturhistorie. I 1949 flytter Det Kongelige Kjøbenhavnske Skydeselskab og Danske Broderskab fra Vesterbro, det nuværende bymuseum til Sølyst, og viderefører med inspiration fra fortiden dette pragtfulde sted, i broderskabets ånd.

FLEMMING KARBERG
GROSSERER F.M.A.
BESTYRELSESFORMAND